נ. אקסקוב

ליאון הרופא

ספור

יסודתו בדברי הימים

מתרגם ע"י

ישכר פינטשעווסקי

בהוצאת א. גיטליןווארשא נאלעווקי
איוואנאווסקי באזאר 1 №

ווארשא תרע"ג

יצחק יהודה סלוצקין

Bar code back end paper

נ. אקסקוב

ליאון הרופא

ספור

יסודתו בדברי הימים

מתרגם ע"י

ישכר פינטשעווסקי

בהוצאת א. גיטלין ווארשא נאלעווקי
איוואנאווסקי באזאר 1 №

ווארשא תרע"ג

ЛЕОНЪ ГОРОФЕ.

соч. Н. АКСАКОВА.

Варшава, 1913.

[illegible]

ליאון הרופא.

I. (*

....

בקץ המאה החמש עשרה לספירת האזרחים הביטו כל אנשי העיר מאנטוא בגאון ובגדל לבב על הארמון הגדול הבנוי לתלפיות בעירם, אשר בו שכן כבוד יהודה בן יחיאל, הנודע בעיר ובמדינה בקרב היהודים והנוצרים, והנקרא בפי כל בשם מסר ליאון או סיניור ליאון, סיניור ליאון היה רופא נפלא ומשובח, לכן לא יפלא אם ביתו, הבנוי כמו רמים והמתנוסס גם באחד הרחובות היפים שבעיר, נודע בשערים וימשוך עליו את עיני הרואים, מחלה כי עברה על העיר ותפרוש מצודתה על יושביה ואנשים רבים, יהודים ונוצרים, הוכחו במכאוב על משכבם ויהיו צפוים אלי מות, אז לא הצליח איש מהרופאים לגהות מזור לחולים ולהקימם לתחיה כהרופא ליאון, לא לחנם נחשב סיניור ליאון לכוכב מזהיר על שמי חכמת הרפואה ולא לחנם התימר בכבודו בית מדרש המדעים, אשר הקשיב בו לקח ואשר ממנו היו לחכמתו תוצאות, מאז הבקר עד הערב נהרו אליו המון חולים, יהודים ונוצרים, ועגלות צב וכרכרות הקריבו חליפות לבוא לביתו, משרתים רבים לבושי שרד באו אליו כפעם בפעם דחופים ומבוהלים, שלוחים מאת שרים ורוזנים להבהילו אליהם, דלתות כל החצרות והיכלי הענג במאנטוא היו פתוחות לרוחה לפני סיניור ליאון

*) נדפס ב„הצפירה" גליונות 11—23 ש"ז.

באיטליא לבדה, כי גם בשאר הארצות, החשק ללמודי חכמת הקבלה שרר בימים ההם בעצם תקפו ויפלס לו נתיב גם ללבות חכמי אומות העולם וישקדו גם הם על הלמודים האלה ובתשוקה עצומה שמו מעיניהם בחקר דת היהודים, באהבת הקבלה שגה אז החכם הנוצרי הנודע למשגב פיקו די מיראנדולו, אשר הביט עליה כעל אספקלריא המאירה לגלות עמוקות מני חשך ולהפיץ אור גם על הדת הנוצרית. החכם ההוא, אשר תורת אפלטון היתה תמיד נר לרגליו, הוקיר מאד את סיניור ליאון, התרועע אתו ויבלה עמו לילות כימים ויהי שותה בצמא את דבריו, באשר קראו לכל חכמי התבל לעיר רומי להתפלפל ולמצוא פתרון לתשע מאות שאלות הנוגעות לכל ענפי החכמות והמדעים שהציעו שם לפניהם, אז האיץ המלומד מיראנדולו במיסדי האספה לקרוא גם להרופא ליאון לקחת חלק ולחשוף את זרוע עוזו במלחמה הפלוסופית הזאת. אמנם שלטון האפיפיור לא רצה את הרעיון ובעוד זמן קט מת גם המיסד הראשי של האספה במבחר ימי עלומיו, וגורלה היה כנפל אשת בל חזה שמש.

אך הכבוד והיקר אשר נחל הרופא ליאון, כפלוסוף וחוקר דתי, נהפכו לו לרועץ ויועילו לאט לאט גם להותו, הם המיטו עליו רעה רבה בעת אשר הפיץ מעינות חכמתו חוצה לא רק בכתב, כי גם בדבר שפתים, אנשים למאות ולאלפים מכל המפלגות נקבצו באו לשמוע את נאומו המלא רגשות אמונים ואת דעותיו הישרות והצרופות, ודבריו, בעת אשר באו כשמן בקרב הנאורים וימצאו קן גם בלב המאמינים האדוקים בלי העביר אותם על דעת קונם ואמונתם, היו כקוץ מונד בעיני אחרים מהשומעים ויבואו בקרבם כמים המרים, הקנאים ההם חזו בדבריו משאות שוא ומדוחים ויחשבו אותם לכלי מפץ, אשר בכחו לקעקע את בירת היהדות ולהפוך את הוד האמונה למשחית, הדבר הזה הטיל סער

ובעליהם כבלו תמיד את פניו בתודה ויחכו לו כאל מלאך פודה ומציל, אשר בידו נפש כל חי.

עדת ישראל גם נשוא התפארה בצדק בבן בריתה זה, הנודע לשם ולתהלה, וסיניור ליאון, לנכון, עוד האריך ימים ויחי חיים של עושר וכבוד לוא הקדיש עתותיו לחכמת הרפואה לבדה. ואולם שכל הרופא החד והשנון לא יכול להתכנס רק בחוג קטן וצר, בגבול חכמה אחת, ולשים בריח ודלתים לרוחו הכביר והשואף חכמות ר ב ו ת ומדעים, הרופא ליאון היה גם יהודי נאמן לאלהיו ולתורתו, ולכן התאמץ בכל עוז להפיץ אור על ענינים רבים הנוגעים לאמונה ודת והנראים לו כחידה סתומה וכמתנגדים להחכמה והדעת, בשעותיו הפנויות, בעתותי לילה, היה שוקד על למודיו אלה, ולא אחת הסיר מעל פניו את הכרכים המהודרים של גאלינוס, וועלעסקי, מאנטיאניאנו, בינידיטו ושאר הרופאים בני דורו, ובחריצות נפלאה וחפץ נמרץ החל להגות ולחקור במקצוע אחר, הספרים: „Compendium aromatorium", „Fasiculus medicinae" אשר היו פתוחים כפעם בפעם על שלחן עבודתו, היו מכוסים פעמים רבות בספר ה„זוהר"; מימינו היו ספרי התנ"ך, משמאלו כרכים אחרים מ„תלמוד", ומלפניו המון כתבי-יד בשפת עבר, זמן רב הגה בם הרופא הנפלא ויעש בהם ציונים והערות, ומפקידה לפקידה הוסיף עליהם גליונות בשפת עבר, אשר כתב עליהם את מערכי לבו ומחשבותיו.

לא ארכו הימים וסיניור ליאון נודע לא רק בתור רופא מומחה, כי גם בתור חובר חברים מחוכם ופלסוף גדול, היהודים וביחוד הצעירים בני הדור החדש התימרו עוד יותר בכבודו, הספרים אשר הוציא לאור במקצעות הפלוסופיא ותורת הלשון, וביחוד ספרו „נפת צופים", המתנוסס בצחות המליצה ובלשון למודים, הגדילו את חין ערכו ביתר שאת, ומהם היה לו יד ושם על פני חוץ, לא

להמיט אסון ושואה על כ ל העדה, לכן גמר בנפשו לשאת במנוחה את הגזרה אשר כשוד משדי באה עליו פתאום, הוא הביט בקרת רוח על הריסות בית תפארתו ושממות היכלו וגם לבו לא יהיה על כל רכושו ושכיות חמדתו, אשר החרמו לאוצר הממשלה יחד עם רכוש הרב איש ריבו, לסיניור ליאון עוד נשאר כסף רב ולבו היה סמוך ובטוח, כי חכמתו הגדולה תעמוד לו, ובכל זמן ובכל מקום בואו יוכל על ידן לפלס לו נתיב בחיים, ויחקור רק בלבו איפה יתור לו מקום אשר יוכל שם לעבוד עבודתו באין מפריע ולקרוא דרור לדעותיו העמוקות.

היום אשר ממנו יחל ספורנו זה היה היום האחרון לשבת סיניור ליאון במאנטוא, בערב היום ההוא נטל עליו לעזוב את העיר, שאונה והמונה ועלז בה, ולהפרד מביתו אשר כבר יצא מרשותו לרשות הממשלה, ההכנות לדרך לא היו לטורח עליו ועל בני ביתו, יען צו נתן מגבוה כי יעזבו את כל רכושם, מחוט ועד שרוך נעל, ויצאו את העיר בידים ריקות, שוטרי העיר השגיחו על זה בעינים פקוחות, ורק בעמל רב צלח בידי הרופא להציל את הכסף אשר היה טמון ותפור במקומות מסותרים במלבושיו ועוד ספרים אחדים אשר רשיון מיוחד נתן לו לקחתם אתו.

אך עד הערב ההוא נחשב עוד סיניור ליאון לאדון על ביתו ועל כל רכושו, ולכן שקט במכונו ויעש משתה לכל מוקיריו ומעריציו לזמן הפרדו מעליהם, מעטים היו הנאספים בפעם הזאת, רוב בני העדה משכו ידם את צוררי הרופא המהולל ויהפכו לו לאויבים, ורק מכבדיו ואוהביו באו זעיר שם זעיר שם לבית הרופא הנדח לאכול אתו לחם ולברכו בטרם ילך ואיננו.

הארוחה כלתה, איש איש הביע את רגשות ברכתו לפי רחשי לבו, והנשים, אמו הזקנה ורעיתו הצעירה של הרופא, כבר עזבו את חדר המשתה המלא תשואות, אך סיניור ליאון נשאר עוד

בלב עדת היהודים במאנטוא והרופא הנפלא אלין לדאבון לבו לשים קץ לדרשותיו, אך הסער לא שקט, קהלת היהודים במאנטוא היתה במהרה לשתי מחנות צוררות אשה את אחותה, והריב ביניהן התגלע וילך הלוך וגבור. גם הרב המובהק ר׳ יוסף קולון ממאנטוא, הנודע לשם ברבי תורותיו בכל ארץ איטליא, החל לתת דופי בהרופא ליאון, בחשבו אותו לכופר בעיקר ולמקצץ נטיעות האמונה, דעת לנבון נקל, כי רוב אנשי העדה, מאונס או מרצון, נטו אחרי דעת הרב ויחלו להשליך שקוצים על הרופא ולנבל את כבודו, ורק חלק קטן מאוהביו ותלמידיו נשאר לו אמונים, אך סיניור ליאון מאן להכנע לפני מתקוממיו ויוסף להלחם לדעותיו, ברחוב היהודים רבו המהומות והמבוכות, לפני בית הרופא, אשר עמד מחוץ לתחום מושב היהודים, נקהלו המונים כפעם בפעם להפיח מדון ולחרחר ריב, המהפכות ואי־הסדרים רחבו ונסבו למעלה ראש, עד אשר פקודת שלטון העיר אלצה להתערב ב„מלחמות היהודים״, וההירצוג ממאנטוא, בלי חקור דבר ובלי שים לב עם מי הצדק, צוה במפגיע על שני הלוחמים, הרופא והרב, לעזוב חיש מהר את העיר ולתור להם מקום לשבת חוץ לתחום ארץ ממשלתו.

נעלה הוא מעל כל ספק, כי לוא היה את לבב סיניור ליאון לבקש עזר מחבריו ואוהביו הנוצרים ולחסות בצל כנפיהם, אזי לא יצאה הגזרה הזאת לפעולות, כי במה נחשב הרב ותקופתו בו חוב היהודים ובמה נחשבה עדת היהודים כלה מול ערך הרופא ליאון, המהולל בפי נכבדי עם הנוצרים ומרום עם הארץ? אך סיניור ליאון קבל על עצמו בנפש שקטה את המשפט אשר חרץ עליו הנסיך, עפ״י בקשת רופא אחד מנזירי הכהנים בר פלוגתיה.

סיניור ליאון ראה וידע מראש, כי אם יוכיח את צדקתו קבל־עם באותות ובמופתים, אז יגלה גם קלון היהודים, ובזה יכול

שחוק קל רחף על שפתי הסיניור ויחריש רגעים אחדים, ואח"כ הוסיף לאמר:

— לנכון תזכרו, חביבי, את ההגדה המסופרת בפי חז"ל על דבר „ההוא גברא דהוה מהדר עליה שרא דעניותא ולא הוה יכיל ליה, דקא זהיר אנשוורא טובא, יומא חד כריך ליפתא איבלי, אמר השתא ודאי נפיל בידאי, בתר דאכיל אייתי מרא עקרינהו ליבלי שדניהו לנהרא, שמעיה דקאמר: ווי דאפקיה ההוא גברא מביתיה" (חולין ק"ה:), נפשי יודעת מאד, כי אחרי צאתי מפה יביטו בשבע עינים לכל יהיה לי אף שם ושארית בעיר הזאת יבערו אחרי הפרורים שישארו מתורתי, אך לא! כמעשה „ההוא גברא", אשר אך זה ספרתי לכם, אעשה גם אני ואשא אתי מזה את הפרורים אשר אין עוד מקום להם בעיר השבעה הזאת. אנכי, אשר הרעב יגע אל עצמי ואל בשרי, אלך לבקש לי אוכל להשיב את נפשי, והיה אם לא יצלח בידי למצוא מקום אשר בו אוכל להגות בלמודי ולהפיץ דעותי במקהלות רעים וידידים נבוני דעת, אזי יעלו פרורי בתהו; ובהתעטף עלי נפשי אשליך אותם במצולות הנהר, למען אשר יבלעו אותם הדגים, ואולי ימצאו הם למצער תועלת בהם...

בערב היום ההוא עזבו סיניור ליאון ובני ביתו את מאנטוא.

....

II.

עברה שנה, היום פנה לערוב והלילה פרש מוטות כנפיו על פני התולדה, העיר מאנטוא נחה שקטה ודממה ושקט ברחובותיה, המנורות במבואות ובחצרות כבר אספו נגהן, הנרות בבתים דעכו

בחדר וישב במסבת רעיו וידידיו אל השלחן, המלא שיורי מאכלים ותפנוקי מעדנים, הרופא הנעלה החזיק במנהג עתיק יומין, אשר מקדם קדמתה הכה שרש בלב היהודים באיטליא, ועל פי המנהג ההוא נטל על כל בעל הבית, גם ככלות סעודתו, להתמהמה ולשבת זמן קט אל השלחן לתת לחם לרעבים ולחכות לעניים אשר אולי יבואו לדפוק על דלתותיו בעת ההיא, מלבד זאת היה את לבב ליאון להטיף מעט לקח לידידיו ואוהביו אשר נשארו אמונים לו ולדעותיו, אך גם העניים הוקירו את רגליהם מבית האיש הגדול הנרדף, והסיניור החל את נאומו ויאמר:

— כפי הנראה חדל אביון מקרב מאנטוא, כלם מלאים פה דשן, כלם שבעי רצון, ואין אף אחד אשר הרעב יציקהו, אנכי בכל ימי היותי פה נשאתי חוסר וכפן, בקשתי תמיד טרף ומזון רוח, אשר יוכלו לשבור רעבוני ולהשלים חפצי באמת ובאמונה, וכאשר הרעב החל לשקוט, כאשר עלה בידי אחרי עמל רב ועבודה קשה להשביע את נפשי השוקקה ולהרגיע את שכלי בדעת ותבונה, התאמצתי בכל עוז למצוא לי חברים מקשיבים לקולי, אשר אוכל לתת מהלכים לדעותי בלבם, אנשים למאות נקבצו באו לשמוע את דברי ולבקש תורה מפי, ואנכי האכלתים לשובע מפרי רוחי וארוה את צ מ א ו נ ם בבינה והשכל, ומה אני רואה כעת? מספר העניים ברעת עודנו רב ועצום, הרעב עודנו שורר בין העם בעצם תקפו ופתאום נגזר עליו לשים חוק וגבול לתשוקתו ולשמוח בחלקו ויאסרו עליו לשאת אף את שם הרעב על שפתיו, שחוק מכאיב לב הוא לראות איך נפתה העם להאמין בשוא נתעה ויט שכמו לסבול את הגזרה הזאת, הרעב כבר נשכח מלבו ואותי, הזן ומפרנס אותם, עוד יגרשו בחרפה מן העיר. הנה כי כן אין עוד רעב במאנטוא, כבר נכחד קימו וזכרו אבד מן הארץ.

אמרה ארטעללא בקצר רוח — הן כבר הגיע זמן ארוחת הערב, השלחן כבר ערוך והננו עיפים ויגעים.

שחוק מוזר עבר עוד הפעם על שפתי אברהם ויאמר:

— חכי לי עוד מעט, ארטעללא! הן עוד הלילה גדול, האנשים אשר קראוני היום אל החולים הפריעו אותי כל היום מהעבודה, לכן חפצתי מאד להדפיס כעת למצער עוד גליון אחד; ונפשך הלא יודעת מאד כי כמוצא שלום הנני בעיני בראותי גליון חדש יוצא מתוקן ומשוכלל מתחת ידי.

— אבל הן אך זה החלות לסדר את הגליון הזה והמטרה ממך והלאה...

— אמנם כן—ענה אברהם—אבל תשוקתי לעבודה עצורה עתה כאש בקרבי ולא אוכל למשול ברוחי...

פתאם נשמע קול דופק על החלון, ארטעללא נבהלה אד ופני אברהם נהרו ויפיקו גיל וחדוה.

— הרגעי, ארטעללא—קרא אברהם—האיש הדופק הוא מודע ורע לנו, אנכי חכיתי לו בכליון עינים... וגם את תחגרי גיל בראותך אותו בצל קורתנו.

ברגלים ממהרות הלך אברהם לפתוח את הדלת, וכעבור רגע שב הביתה עם איש אחד מעוטף ומכרבל בבגדי-מסע, ארטעללא הכירה כרגע את האורח.

— אל מלך נאמן! — קראה מנהמת לבה — האתה הוא סיניור ליאון? מי הביאך הלום? ואיך גמרת בנפשך לשוב אלינו?

— הסי, הסי, ארטעללא — קרא אברהם ברגש — אף כי אין אנשים זרים אתנו בבית, אבל הלא אזנים לכותל, לכן טוב כי לא תשמיעי במרום קולך ועצרת מעט בעד שטף רגשותיך. האמנם נתתי שמחה בלבך בהביאי לך פתאום אורח נעלה כזה?

— האם ידעת כי סיניור ליאון יבוא הנה?

גם הם וכל אנשי העיר נמו שנתם, הירח יצא ממכון שבתו ובהוד והדר ראה על רחבי רקיע ובברק יפעתו השליך רצי כסף על גגות הארמנות הרמים והנשאים, על צמרות האלונים ועל הרעפים המכסים את גגי בתי היהודים והנוצרים, לרגעים לבש הירח קדרות ויתחבא בין מפלשי עבים, ואז אימה חשכה גדולה נפלה על העיר, וברגעים האלה נוכל לדמות כי אין חיים במקום הזה, יען לא רק שאון קל והמולה דקה לא נשמע מסביב, כי גם לא נראה כמעט אף קו אור אשר יבקע מאחד הבתים.

תרדמה נפלה על העיר ודממת מות מסביב.

רק מאחד הבתים אשר בקצה רחוב היהודים נראה אור כהה מסנן מבעד לדלתות החלונות הסגורות. באולם הבית ההוא עוד רבה התכונה, אל שלחן גדול המלא כלי דפוס עמד איש כבן ארבעים שנה וביד חרוצים ערך ויסדר ספר עברי לדפוס, ממולו עמדה אשה יפת מראה וצעירה לימים ותעש גם היא בחפץ כפיה, עיניה השחורות, המפיקות רגש כביר והלך-נפש, היו נשואות כפעם בפעם אל הספר העברי הפתוח לפניה ואצבעותיה הדקות והלבנות רחפו בכל פעם בזהירות גדולה ובשקידה נמרצה על פני אותיות העופרת ותחברן אחת לאחת לפי ראות עיניה.

בפני האיש והאשה, התפושים ברוב שרעפיהם והשקועים בעבודתם, יכולנו להכיר את היהודי הרופא והמדפים הראשון אברהם קאנאט ואת רעיתו הנאמנה והאהובה ארטעללא

לולא היתה ארטעללא תפושה ברוב שרעפיה במלאכתה, אזי כבר ראתה איך פני בעלה יפיקו בכל פעם תמהון ופלא ושחוק מוזר ירחף על שפתיו ואיך מרגע לרגע יחדל לעבוד את עבודתו ויטה אזן קשבת לכל שאון קל הנשמע בחוץ.

— לא ידעתי, אברהם, מדוע זה תאריך היום את העבודה —

רוח — מאין התעה התעוך אלהים אלינו ומה שלום רעיתך ואמך היקרות ?

— אחרי צאתי מפה הושבתי את אשתי ואמי לזמן מצער ב פ י ר א ר א — ענה האורח — וכפי הנראה ממכתביהן הנן כעת, הודות לאל, בריאות ושלמות, אף לא תדענה כי אנכי הרהבתי עוז בנפשי לסור ללון בעיר אשר שכלה אותי בלי חמלה, ואשר לנפשי — הנה כבד עלי למצוא פתרונים לשאלותיך ולתת לך מענה ברורה מאין באתי, לאן אני הולך ובאיזה מקום בליתי את ימי עניי ומרודי. אנכי הרחקתי נדוד, חלפתי כמעט בכל ערי איטליא, שטפתי ועברתי עד פ ר ו ב י נ ץ הגעתי ויהי מוטות כנפי גם מלוא רוחב ארץ ספרד, וכאשר עיניך רואות הנה עד כה עוד לא צלחה בידי לתור לי מקום אשר אוכל להאחז בו ולהעמיד במרחב רגלי כפי חפצי ומטרתי...

עפעפי ארטעללא בחנו את סיניור ליאון, כי למן היום אשר נפרד מאתם נהפך לאיש אחר, פניו אשר הפיקו אז מנוחה שאננה ועליצות נפש, עננה הרת תוגה שוכנת עליהם; שער ראשו הפך לבן ומצחו הרם מלא קמטים, שנת נדודו של הרופא עשתה עליו רושם מבהיל מאד.

— ובאיזה מקום תדמה בלבך למצוא לך משכן ? — שאל אברהם את ידידו מנוער וחברו בחכמת הרפואה.

— זאת תדע אחרי כן — ענה סיניור ליאון — הזמן יחלוף ויש לי רב לדבר בך ועלינו לחוש עתידות, כלה אתה תחלה את דבריך והודיעני את שלום אחיך פה ואת החדשות הנעשות בעירך.

— להודיעך את החדשות הנעשות פה ? — ענה אברהם קאנאט בפנים רעים וזועפים — לדאבון לבי לא אוכל הפעם להיות לך מבשר שלום ומשמיע טוב, כי אין לך יום שלא תהא קללתו מרובה מחברו. אמנם הממשלה לא תכביד אכפה עלינו כבתחלה,

— ידעתי גם ידעתי, הוא מראשית כזאת הודיעני, כל הערב הכיתי לו, ובראותי כי אחרו פעמיו לבוא הייתי נבוך ונדהם, הן זאת היא הסבה אשר המריצתני היום לשלח לחפשי את משרתי ביתנו ולעבוד עבודתנו עד הנה. — ובכן, ליאון ידיד נפשי, שב אתנו לאכול לחם, הנה השלחן ערוך והכל מתוקן לסעודה.

עד שהאורח כלה לפשוט את בגדו העליון ולרחץ פניו וידיו לא שבה נפש ארטעללא למגוחתה ורגשי השמחה והתמהון לא נתנו דמי לה.

— אבל הגידה נא לי—אמרה בהובילה את סיניור ליאון לחדר השני — איך גמרת בנפשך לבוא עוד הפעם לעירנו אחרי כל התלאות אשר מצאוך פה?

— ומדוע לא אבוא? — ענה סיניור ליאון בנפש שוקטה — לבי סמוך ובטוח, כי אם גם יודע לאחינו דבר בואי הנה, גם אז לא יאכלו עלי קורצא ולא יחייבו את ראשי למלך. ואם גם כאדם יעברו ברית והעלוני לגרדום, גם אז לא נשקפה לי רעה רבה, הן לא כפושע ומורד במלכות גורשתי מהסתפח במאנטוא, אנכי נדחתי רק על פי חפץ אחי בני עמי, לכן אקוה כי אם רק אתרפס אליהם ביום צרה ותוכחה אזי הם בעצמם יהיו מגן בעדי וילמדו עלי סנגוריא, אבל אנכי אשב אתכם רק שעות אחדות ובהיות הבקר עקבותי לא יודעו פה.

— אל נא תשעה בדברי ריק—שסע אברהם את דברי סיניור ליאון — הלא שעותיך ספורות והעת יקרה לנו מפז, לכן נסעד תחלה את לבנו ואחר נדבר את דברינו, אנכי רק מעט דברי חפץ אוכל להודיעך ואתה הלא חדשות ונצורות רבות צפנת לי.

ויאכלו וישתו, ויקומו וילכו מחדר האוכל אל חדר המשכית המלא זיו ומפיק נגה.

— אי מזה באת, סיניור ליאון? — שאלה ארטעללא בקצר

בפנים נזעמים ובקצר רוח ויתאמץ להעלות על לבו את כל יהודי מאנטוא הידועים לו.

— הלא הוא המשורר והרופא משה בן יצחק ראָ־ריוטא, מי שהיה מורנו ומיודענו.

— אבל הוא הלא במתים כבר נחשב?

— אילם בעד זאת עשה זכר לפעולותיו ודבריו חיים וקימים לעד, זכר נא את צביונו ומגמתו בדבריו החדים והשנונים אשר כתב כעין „פרודיא" לה„גיהנם" למשורר דנטי. גם אל תשכח כי הגיהנם אשר ברא הוא בדמיונו אלץ לאסוף רק יהודים, ואת מי הוריד ברעה שאולה ולמי נתן מקום ב„גיהנם"? — לאנשים אשר עליהם טפלו אשם כי הלכו בשרירות לבם ויחשבום לפורצי גדר האמונה ולפורעי מוסר, האם לא הוצגו לחרפה ולדראון עולם בגיהנם גם אלבאלאם, לוי בן גרשון ומשה נרבוני? גם מקום עמנואל הנודע לא נפקד שם, בשגם ערב את לבו לכתוב שירי אהבה!

— אמנם זאת היתה תועבה גדולה ורשע כסל — ענה הרופא ליאון — אבל דבריו הלא היו רק חזון התולים, ומלבד זאת מה הקשר אשר להם עם הימים האלה?

— הקשר אמיץ, שנאת החקירה החפשית החלה לאט לאט להכות שרש בלב ההמון, הריב והמדון בין העם רחבו ונסבו והקוראים התמימים יחליפו בלי משים את שמות היהודים שכבר בא רקב בעצמותיהם, בשמותינו אנו ובמקומם תגעל נפשם אותנו עתה, ואנחנו ועוד אנשים כמונו נמלא כעת בדמיונם את הגיהנם עד אפס מקום ואת כל המגפות ישלחו אל לבנו, סביבותינו נשערה מאד ולמרבה המהומה אין קץ, הדבר האחד אשר יעודדני לשבת עוד בזה הוא בית דפוסי, אם לא אוכל לדבר ברוחה בעל פה, למצער יש לאל ידי לקרוא דרור למחשבותי

ושרי המסים אשר שמה עלינו בעת האחרונה גם הם לא יצרו צערינו, אבל זאת רעה חולה היא, כי רבו מאד המשטמה ואי-הסדרים בתוכנו והמריבות בקרבנו תלכנה הלוך וגבור מיום אל יום, למן היום אשר אתה והרב קולון נפרדתם מאתנו עוד לא חדלו המהומות, העם נפרד למפלגות רבות, צוררות אשה את אחותה וכל אחת האכל את רעותה בכל פה ותעשה זר מעשיה לבעבור הנקם מאויבתה ולכלות בה חצי זעמה, יבוא יום ואנשים כמונו לא יוכלו לשבת פה ולחיות בשלום ובמישור, וכאשר אחזה לי היום ההוא לא ירחק חוק ובבקר לא עבות אחד יהיה גם עלי לשים בצקלוני את אותיות-העופרת — מבחר שעשועי ורכושי בימי חלדי — לצרור על שכמי את תרמילי עם כלי הדפוס ולצאת מזה לבקש לי מנוח אשר ייטב לי, ואתה, סיניור ליאון, האם לא מצאת עוד מקום מנוחה כזה?

פני סיניור ליאון הפיקו עצבת נוראה ותוגה עמוקה.

— כבר מלתי אמורה, כי זאת תודע אחרי כן, וכי חדשות וגם ישנות צפונות לך — ענה הרופא ליאון בלעגי שפה ובצחוק קל — דבר דבריך כי שומע אנכי.

ויספר אברהם כמו את כל התלאות אשר היו ברחוב היהודים ואת מצב הדברים הנגעים שם, בשרד נאמן תאר לפני הרופא ליאון את הרעה הרבה הנשקפת לעתיד לרגלי המבוכות השוררות בין מפלגות היהודים במאנטוא, ופניו הפיקו עצב ושממון.

— הידעת אהובי — כלה אברהם את דבריו ויאמר בשחוק מכאיב לב — הידעת מי הוא האיש אשר יצק שמן על המדורה ייאזר זיקות בכל פעם ואשר מידו נכונים יהיו שפטים לכלנו במהרה?

— מי הוא זה ואי זה הוא האיש? — שאל סיניור ליאון

כמטרה לחץ, עוד לא נמחו מלב ההמון ואחינו ינוסו משם מנוסת חרב ובקרוב לא יהיה שם אף זכר לישראל. אש הקנאה אשר אחזה בנו מסביב תגדל מיום ליום. הננו עומדים כעת על הר־געש ועלינו לחכות במנוחת נפש עד כי יעלה עשן באפו ואש מפיו תאכלנו...

— הנה כן יקדישו העמים עוד הפעם עלינו מלחמה?

— העמים אשר בקרבם אנחנו יושבים לא יוכלו לשקוט זמן רב בלי הלחם בנו, יען הדעות הנבערות אשר במשך דורות רבים קננו בלבם ע״ד היהודים תאלצנה אותם לשים מועקה במתנינו ולהצר צעדינו, ולבם יגפם אם יקרא לנו לשלום לזמן קט, אם בלב ההמון פה כבר השרישה דעה נפתלה, כי לבקש את קרבת היהודים, אף כי יש תועלת, יחשב לעון פלילי, אזי אין לנו לחכות עוד לשלום אמת אשר תהיה לארך ימים. הנה כי כן, מגור לנו מסביב ורעה מרחפת פה על ראשינו, זכור את דברי, כי באחרית המאה הזאת, בעוד עשר שנים, יחפשו בנרות את היהודים בכל אירופא הדרומית והמערבית ולא ימצאום, לצלע אנו נכונים, וזרם התלאות, כמו שהביאנו הלום לרגלי תלאות ומצוקות שונות, כן יסחפנו גם עתה מפה...

— לפי דבריך עלינו יהיה להמלט עוד הפעם לארצות יון ותוגרמא, לאפריקא או — למצרים?...

— אשר אחזה לי — עלינו יהיה להחיש לנו מפלט לארצות אשר אין בהן מקום למשפטים מעוקלים ולדעות כוזבות, או לארצות אשר הדעות הנשחתות האלה עוד לא הזקינו שרשיהן בלב העם, שער בנפשך, ידידי, לוא חשבנו לנו אנחנו הרופאים לחטא מות להעלות ארוכה ומרפא לחולי הנוצרים, או לחולי בני אמונות אחרות בכלל, האם לא הערכנו את הפסדנו כנגד שכרנו, ולא נסוגונו אחור מזאת רק לבעבור לא נחמוס את נ פ ש נ ו ולבעבור

בדפוס, בידו אפקיד רוחי והוא מנת כוסי ביום אקרא. אך לבי ינבא לי, כי כאשר יראה העם בעיניו ולבבו אך יבין את פעולת דברי החרותים על הגליון, גם על זה יעלה הקרץ. ואז — גם אחריתי עדי אובד!

— אמנם כן — קראה ארטעללא במנוד ראש — ימים אשר אין חפץ בהם הגיעו לנו ואל עקרבים הננו יושבים פה, אבל אתה, סיניור ליאון, הן משוט בארץ באת עתה, ספר נא לנו את המקרים והמעשים אשר פעלו עליך לטוב או לרע במשך ימי נסעך; מה מחשבתך לעשות לימים יוצרו, איך תדמה להטיב את מצבך ואיזה הדרך ישכון אור בחייך אם עד כה עוד לא עלתה בידך למצוא הפצך?

סיניור ליאון נאנח במרירות.

— לדאבון לבי — פתח הרופא ואמר — אוכל גם אני להשמיעכם כעת אך שמועות מדיבות נפש, המקרים והמעשים אשר ראיתי בימי נדודי רב כחם לפעול לרעה לא בלבי לבדי, כי גם בלב כל איש אשר כבוד עמו ואמונתו יקר בעיניו, פה באיטליא אמנם עוד לא נשקפה רעה לישראל מבחוץ, אבל תחת זאת רבה המהומה בקרבנו ואיש את אחיו ירדוף באף, מבשרי חזיתי זאת: כל ערי איטליא קאו אותי מגו ובכל מקום בואי הביטו עלי בחרפה, והאנשים אשר בסתר אהלם דרשו טובתי, הסבו אף הם מיראה את עיניהם מנגדי, בספרד ופורטוגאל מצאתי מערכי אש דת ערוכים כבר ליהודים ובכל עיר ראיתי אותות נוראים, המנבאים לשואת פתאום וליום צרה ותוכחה, חזות קשה כזאת ראיתי גם בפרובינץ ובכל ארץ צרפת; גם שם נכונו שפטים ליהודים ובקרוב יצא עליהם הקצף, מארץ גרמניא, אשר עוד לא דרכה עליה כף רגלי, באות ידיעות מרגיזות ומעציבות דברי צוררנו קאפיסטראנו. המשליך שקוצים עלינו והמציבנו

זעמלי לטובת ישראל ותורתו ולהכין לו שם מחסה בקום עלינו אדם! אנכי גמרתי בלבי להרים שמה פעמי אם רק יהיה לאל ידי.

— אם כן — קרא אברהם — אוכל אנכי להושיעך ברב או במעט. אך זה קבלתי מכתב מאחד ממכירי בויניציא אשר בכבדות מדובר בו ויש בו דברי חפץ ע"ד מאסקוי, והפעם יגדל ערך המכתב בעיני עוד ביתר שאת, בו יסופר, כי מלך מאסקוי לקח לו לאשה, לפני עשר שנים, את הדוכסת היונית, אשר ישבה עד העת ההיא בחצר המלכות ברומי, עתה היה את לבב הנסיכה כי גם אחיה יבואו לגור אתה יחד בארצה החדשה, והצירים ששולחו לאיטליא לבקש ולקרוא את אחי הקסרית למאסקוי הם עתה, בשובם ממסעם, בויניציא ויתמהמהו שם עוד ימים אחדים.

— טוב מאד! — קרא סיניור ליאון — מהצירים ההם אוכל לחקור שרש דבר.

— ואף גם זאת — קרא אברהם קאנאט בנפש צוהלה — צו נתן מגבוה לצירים להביא אתם למאסקוי חכמי לב ואמנים חרוצים בכל מלאכה, ובתוכם גם — ופני המדפים נהרו פתאום ויפיקו רגשי גיל ושמחה — רופא מומחה.

— יוכל היות כי הנך מתעתד לנסוע שמה?

— אנכי לא אסע כל עוד אוכל לעבוד פה את עבודתי בלי מפריע. ואולם מאסקוי הרחוקה תוכל להתפאר בבוא אל שעריה אחד הרופאים המפוארים באירופא כמוך ופאר וכבוד יתנו לך, אחרי אשר פעלך עליה יראה. וכאשר יצלח בידך להחזיק שם מעמד ולכונן מצבך, ויד העם תהיה בי פה לרעה ותדריכני מנוחה, אז אבוא גם אנכי ודפוסי לארץ החדשה ההיא לאכול מפריה ולשבוע מטובה.

כל הלילה שוחחו שני הרעים ולפנות הבקר נפרדו איש מעל

נגול מעלינו אשמה? לא עמים ומפלגות, כי אם דמיונות שוא ודעות נפסדות אשר מדור דור יקננו בלבם על אדותינו, המה ירדפונו באף וידכאו לארץ חיתנו, את מי רדפו בלי חמלה לפני ירחים אחדים על האי מאיורקא? את מי גרשו באכזריות חמה ובזעם אף בשנה הזאת ממילאן ומראווינו? אל תדמה בנפשך כי את היהודים, ובאמת רדפו רק את האנשים „הנתעבים והנאלחים, המלאים רוח משחית וקטב מרירי, אשר טוב ונכון היה להכחידם ולהחרימם״; גרשו את האנשים אשר „יחללו כל קדש, אשר כל הדובר בם ישקץ את נפשו וכל הנוגע בם יטמא״. אלה המה שמות „היהודי״ ואלה הדברים ככתבם יצאו מפורשים מפי האנשים אשר מאתם היתה הנסבה וגזרת הגרוש.

— ובכן עלינו להמלט עתה לאזיא או לאפריקא? — שאל אברהם שנית.

— אנכי טרם אדע אנה עלינו לפנות — ענה סיניור ליאון — אבל זאת אדע נאמנה כי אין לנו לשבת פה לאורך ימים, וכי עלינו לתור לנו ארצות אשר בהן לא יחשבו עלינו רעה כל היום, ואשר קנאת הדת לא תדרוש מאת בעליה לעשות אתנו כלה, אשר לנפשי — כבר מצאתי ארץ כזאת.

— ומה שמה בי ארע? — שאל המדפיס בחפזון.

— מאסקוי — ענה סיניור ליאון — עפ״י המכתבים שיש לי מהערים הטובות שבארץ ההיא לא יביט איש עלינו בגועל נפש, כי עוד יכבדו אותנו וירוממו את ערך אומתנו, המכתבים האלה ירנינו את לבי בכל פעם בראותי כי אחינו ימלאו פיהם תהלת שכניהם החיים אתם בשלום ובמישור, יוכל היות כי העם ההוא, אשר לבו לא נשבת מטהרו והשנאה אלינו עוד לא החלה להכות שרש בקרבו, יסך באברתו לגולים כמנו ותחת כנפיו נחסה, לבי יפחד וירחב בזכרי איך אוכל אז בנפש שקטה להקדיש את כל כחי

את הנסיך, אחי הקסרית הצעירה, ועמו — גם כל חכמי לב ואמנים חרוצים בכל חכמה ומלאכת מחשבת, האיש ההולך אחריהם היה גבה קומה ובריא בשר ויצעד בכבדות על קרשי המעברה, אשר חרגה ממסגרותיה ותנוע תחת נטל משאה, האיש ההוא היה סעמיאן טאלבוזין, סגן אחד הכהנים הרוסים, אשר ארח לחברה עם הצירים, והכרת פניו ענתה בו כי המסע בים לא ישביעהו רצון.

הדבר הזה משך עליו את עיני אחד מהאחים ראללא ויאמר בשחוק:

— ומה, סעמיאן בן ניקיטא, האמנם כבד עליך לטפס ולעלות על האניה, והמסע בים גם הוא היה עליך לטורח?

— אמנם כן! — ענה טאלבוזין אחרי עלותו על מכסה האניה ואחרי השב רוחו אל קרבו — אנכי לא הסכנתי באלה. לולא חזקה עלי פקודת המלך, אזי לא הצגתי כף רגלי פה גם לוא נתנו לי מלוא ביתי כסף וזהב, הן חיי תלואים לי מנגד ובכל עת אוכל להיות טרף למתלעות התנינים ודגי הים, מלבד זאת לא אדע איזה חפץ תמצא בערשות האניה אשר יקלעוך כמו בכף הקלע? רבת שבעה לה נפשי טלטלה כזאת בנסעי אתך לרומי.

ראללא הגיד לפאלעאלוג מלים אחדות בשפת יון, עפעפי הנסיך בחנו את פני ציר מאסקוי וימלא שחוק פיו, השחוק הזה החריד מאד את טאלבוזין, ואולם, כנראה, לא מצא און בלבו להשיב דבר, וכעבור רגעים אחדים שב רוחו למנוחתה ופניו המלאים והרעננים הפיקו מנוחה ועליצות, רק עין צופיה וחודרת יכלה להכיר איך הביט בכל פעם בשאט נפש על חבריו הצירים ועל כל הארחה.

ביראת הכבוד עמדו שר העיר והסינטורים על מכסה האניה

אחיו, וסיניור ליאון יצא בלאט את העיר מנטוא אשר לפני שנה גלה ממנה.

....

III.

בֹּקר לא עבות, רוח חזק נשב מירכתי צפון ויך גלים במי הנהר טראוונא ויצרור בכנפיו את אניות הקטור אשר עמדו הכן על החוף להפליג עם צירי מלכות מאסקוי, הצירים ההם, בשובם לרוסיא, התמהמהו ימים אחדים בעיר ליבעק להחליף כח ולהנפש מעמל הדרך, רבי החובלים האשכנזים כבר בקרו את נשק האניות, חזקו תורן ויפרשו נס ויהיו נכונים בכל רגע לנוע ממקומם, הנוסעים טרם יבואו והמונים המונים מאזרחי עיר ליבעק ונכבדיה נהרו אל חוף הנהר לחכות לבואם, להתענג על המחזה ולשבוע בהקיץ תמונות שרים גדולים.

הנוסעים החלו לאט להתאסף, בחברת הסנטורים ואצילי העיר עברו תחלה בסך שלשה אנשים לבושי שרד ומכלל יופי.

— מי פה הנסיך? אי זה הוא הנסיך? — נשמע בין ההמון.

— הנה זה ההולך בראש! בגדיו המרוקמים במשבצות זהב יעידו כי הוא אחי הקסרית ממאסקוי.

קל כנשר עבר הנסיך אנדרעי פאלעאלוג על המעברה ויעמוד על מכסה האניה ויסמוך ידו על המעקה אשר מסביבה ובעינים מפיקות חן ונעם הביט על האנשים אשר עמדו צפופים על החוף, ברגלים ממהרות עברו אחריו האחים דימיטרי ועמנואל ראללא אשר שולחו לרומי להביא

הכתה שרש בלבו. הנה כעת נוביל אתנו אמנים מהירים וחכמי חרשים ממקומות שונים באיטליא ואשכנז, ואף אחד מאתנו לא שם לב לדתם ואמונתם. אמנם ביניהם ישנם קתולים נאמנים, אבל בעיר פראג לא חדלנו מקחת גם חורש רע ופורץ גדר האמונה, האיש הזה, קארלוס, הוא צייר נפלא ומהיר במלאכתו, אבל כל זה איננו שוה לי, כי גם בדרך, בנסעו אתי יחד, ישטה מעלי ויעבור ויביט עלי בגועל נפש; ובהוכיחי אותו על פניו לא בוש בפני לתת את כבודי לכלמה ולפקוד עלי עון שרפת הוס *).

— לא טוב עשית, אחי יוהאן, בלכתך עמו בדרך — קרא הכהן הזקן — חברת איש חוטא ורע מעללים כמהו תוכל להיות לאבן נגף להאניה לבל תוכל ללכת לבטח דרכה.

שחוק עבר על שפתי הכהן הנזיר, ויאמר:

— עוד יתרה עשינו! לקחנו אתנו גם יהודי נתעב ונאלח. אמנם הבאנו אתנו אל התיבה מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, בלי שום הבדל ופרות ביניהן.

— השקוץ המשומם הזה יטמא את סמל־הדת אשר תוביל אתך לארץ מאפליה ההיא.

— אנכי לא אאמין כי היהודי ובני ביתו הנבזים יצליחו בארץ החדשה. אמנם טאלבוזין הפתי יביט גם עליהם גם עלינו בעין קנאה מסותרת, אבל נפשי יודעת מאד, כי היונים,

---

*) יאהן הוס היה מחוקק חרש, אשר חי בתחלת המאה החמש עשרה ויבאר את עקרי הדת הנוצרית ע"פ שטה חדשה, והנגררים אחריו היו מכונים בשם „הוסיטים", הוס שם דופי בהאינדלגנציות של האפיפיור ויחשדהו כי יעשה אותן קרדום לחפור בו, אף לא בוש לגלות דעתו בקהל עם, כי לרבים מחקי הדת ומנהגיה, כמו ההתודות בפני הכהנים, חיי הנזירות והצומות וכדומה — אינן כל יסוד באמונת הנוצרים. דברי „הוס" ושיטתו נתפרסמו בין הקטולים כדב"י כופר בעיקר ומחטיא את הרבים וע"פ פקודת הממשלה נגזרה עליו מיתת שרפה בשנת 1415. —

ממול הנוסעים הנכבדים ומלבושיהם השחורים הפיצו קוי צל על בגדי הנסיך והצירים, המשובצים זהב והעטוים בשלל צבעים, אחרי כן נגש שר העיר ויטף מלים אחדות בשפת רומי ואחרי הביעו לנסיך ולצירים את ברכתו, בשמו ובשם כל שלטון העיר, השתחוה יירד מעל האניה וישב לביתו.

— הנה עוד נוסע אחד אתנו! — קרא הנסיך בשפת איטליא לחבריו אשר עמדו עוד על מכסה האניה.

ההמון הרב אשר עמד עוד על חוף הנהר נמוג פתאום ויפן דרך לאורחה חדשה אשר קרבה אל החוף. כל הכובעים הוסרו כרגע מעל הראש, בראש כל האורחה הלך מעדנות כהן נזיר, נשוא פנים ובא בימים, מכורבל במעיל לבן ומחזיק בידו סמל־הדת מצופה זהב, ואחריו הלכו המון כהנים מבית מקלט הנזירים שבעיר לשלחו בדרכו, הנזיר ההוא, השלוח עפ"י פקודת שלטון האפיפיור מרומי למאסקוי לרגלי ענין נכבד ורב הערך, היה יוהאן סאלוואטור או איוואן „המושיע", כאשר כנהו טאלבוזין, העוין אותו ואשר שלח אליו מבט זר מעל מכסה האניה בראותו אותו הולך וקרב אליה.

מימין הציר הרומי הלך פקיד בית הנזירים ומשמאלו — נזיר זקן, גזבר הבית ההוא, סמל־הדת אשר התנוסס מעל ראשי ההולכים ויחופף עליהם בהדרת היראה והכבוד, לא הפריע את נזירי הכהנים ממצוא חפצם ודבר דבר, ובנפש חפצה נדברו איש לרעהו למען משוך עליהם את עיני טאלבוזין אשר הביט אליהם מגבוה.

הפקיד והגזבר קראו בשם האל, ויברכו את הנזיר סאלוואטור כי יצליח בדרכו אשר הוא הולך מרומי למאסקוי הרחוקה.

— לא ידעתי — קרא הציר הרומי בפנותו אל חבריו הנוסעים — אם לשמוח או להתעצב על כי להעם, אשר אליו פני עתה מועדות, אין כל מושג על דבר אמונה וקנאת הדת עוד לא

— אולי הם לבדם יסעו אתנו.

— חפץ זר הוא — הוסיף יעקב הרומי — להביא יהודים לארץ אשר עוד לא שרצו בה לרוב, בעת אשר כל מלכי אירופא ישיתו עצות בנפשם איך להמלט מהם ולשית להם קציר.

— אם כן נטל עלינו להביא אתנו למאסקוי, יחד עם המלאכה וחרשת המעשה, גם את הנגע הזה אשר עוד לא פשה בקרבה... — קרא המנגן קארלוס בקול צחוק — אבל הנה המצורע!

במרך לב ובכבדות קרב אל החוף המון יהודים אשר לוה בדרך את הרופא, החוקר והסופר המפואר סיניור ליאון, הנודע מכבר גם בעיר ליבעק. עננה הרת תוגה שכנה על פני ההולכים. גם עיני הנוסע לא הפיקו שמחה, הוא הלך וראשו נטוי לארץ ויקשב לדברי האנשים הסובבים אותו, אשר התאוננו על מצב בני עמם בעיר ליבעק ובכל ארץ גרמניא. ברוח נכאה ספרו לו, כי חק נתן שם ליהודים לשאת על בגדיהם אותות בוז וקלון למען יכירם כל רואה, ובלעדיהם לא יראו פניהם על פני חוץ. לב הרופא נמס בשמעו מפיהם, כי במקומות המשפט יאיצו ביהודים להשבע בעמדם על עור חזיר או בשבתם על ספסל בעל שלש רגלים ויאלצום להביע בעת השבועה דברי נאצה וגדופים, המאושרים עפ״י החק, אשר ישרטו שרטת לא רק בנפש היהודי, כי גם בנפש כל איש אשר בלבו רגש אמונה. הוא שמע כי אסרו על היהודים לעבוד את האדמה ולעשות בכל מלאכה, ורובם ככלם אלצו למלאות ידיהם רק במסחר ובקנין, בנשך ומרבית, יען כי הפרעות ואי־הסדרים אשר התחוללו בכל פעם ברחוב היהודים לא נתנו תקומה אף לבתי המסחר והמרכלת של היהודים. הוא שמע עוד הפעם את הדבר הנודע לו מכבר, כי המסים הגדולים אשר ישימו בכל פעם על העם יאלצו את היהודים לעשות מלאכתם רמיה ולקחת נשך

המתנוססים בהשכלתם, יבחלו בהם. גם הנסיך פאלעאלאג, אשר ישב רבות בשנים ברומי, תמים דעים אתי, כי שבתנו באניה יחד עם היהודים תחשב לנו לעון פלילי, והוא — הלא אחי הקסרית, לבי סמוך ובטוח, כי אוכל לפעול שם בלב ההמון, כי יזרו את היהודים כמו דוה וצא טמא יקראו למו.

— מי יתן והיה, יהי אלהים עמך, אחי יוהאן! מה טוב היה להכחיד משם גם את קארלוס בן ברית הוס או להכין לו במת אש ולהעלותו לעולה כליל יחד עם היהודי הארור.

— אמן, כן יהי רצון — ענה סאלוואטור, ובברכו את הכהנים הסובבים אותו עלה על האניה וישא למעלה את סמל־הדת אשר בידו.

בלעגי שפה הביט הנסיך אל הנזיר הנוסע אתו וכרגע החל לדבר עמו איטלקית צחה, בין כה וכה החלו להתאסף גם יתר הנוסעים אל האניה, כי התמהמהו בעיר להכין למו צידה לדרך ולהתענג על המחזות היפים, ביניהם היה הארדיכל הנפלא פטר אנטוני וחניכו, חרש הכסף אנטון נעמיטשין, והיודעים במלאכת מכרה הזהב קארל מעדליון ופער ראיק מויניציא וחניכיהם. גם מקום האמן המהיר במלאכת מעשה כלי תותח, יעקב הרומי, לא נפקד שם. באחרונה עלו על האניה המנגן בכלי שיר קארלוס האי ושני אמנים חרוצים במלאכת הציור ומעשה חושב.

האמנים התאספו אל אחת מירכתי מכסה האניה וייטיבו את לבם בשיחות שונות.

— כפי הנראה נחם היהודי על מחשבתו לשחות אתנו בים וישאר בעיר — קרא יעקב הרומי בשחוק התולים.

— אך לשוא תדמה כן! — ענו החברים בלעגי שפה — הן אשתו וילדיו כבר ישבו באניה.

התנשאו על כנפי רוח ושתי האניות הטעונות אנשים ומרכלת פרשו בים. האנשים העומדים על החוף החלו להניע בכובעיהם להנוסעים הנוצרים. —

צאתך לשלום זשיד מנול, כלב! — אלף תודות לך על אשר תסע מפה! — קרא בקול גדול אחר מהעומדים על החוף. צחוק אדיר התרפ״ז מפי ההמון והנוסעים העומדים על מכסה האניה. —

....

VI.

המסע בים ארך כשמנה ימים. טאלבוזין, סגן הכהן הרוסי, חלה במחלת הים, כאשר אך שטה האניה מהעיר ליבעק וראשי בתי התפלה הנוצרים נעלמו מעיניו ומי הים היו לאניות חומה מימינן ומשמאלן, כח יתוי הנוסעים כשל גם הוא וראשם היה עליהם כגלגל, אפס בעת צרה וצוקה לא עמד טאלבוזין מנגד ובלי שום לב למחלתו ההאושש להראות את אמץ לבו ורוחו הכביר. ביום השלישי למסעם, כאשר התחוללו סופה וזועה והים הלך וסעור, כאשר חשבו האניות להשבר ולהקריב לשחת נפשות כל הנוסעים, אז הודיע יוהאן בגלוי, כי רק בשל היהודי הטמא הנוסע אתם, הסער הגדול הזה עליהם, הדבר הזה עורר את הקנאה והמשטמה בלב הקתולים האיטאלקים והאשכנזים, האמנים ובעלי המלאכה התאספו על מכסה האניה ובלי שום לב אל המית הסער ואל חשרת המים, אשר נערמה בכל פעם מסביבם, החלו להתיעץ להטיל את היהודי עם בני ביתו הימה, העצה הזאת ישרה בעיני רוב הנאספים וגם החובלים עזבו את עבודתם ויתנו ידם לההמון הסוער ויעשו כלם אגודה אחת לטהר ולנקות את האניות מהיהודים

והממשלה, אשר עיניה משוטטות בכל, לא תענוש אותם כדי רשעתם ותתן תואנה, כי בגלל נושכי הנשך יהרסו אנשים רבים ממצבם, ובזה תעיר את חמת ההמון על כל היהודים להנקם מהם ולעשות להם כלה...

— לנוס מפה, סיניור ליאון, רק זאת היא העצה היעוצה, אבל אנה עלינו לפנות? איה המקום אשר יהיה לסתרה? — שאלה בעגמת נפש המלוים את הרופא המהולל.

„אנה לפנות?" — על זאת לא ידע גם הרופא מה להשיב. השאלה הנכבדה הזאת הרגיזה את לבו זה כביר ויתאמץ למצוא לה פתרונים. אמנם רוח מבינתו ענהו לשים פעמיו למאסקוי הרחוקה, אבל תוצאות מסעו מכוסות עוד בצעיף עלטה, ומי יודע אם משם נשקפה לו תקוה?

— רואים אנחנו, סיניור ליאון, כי רעה נגד פנינו — הוסיפו המדברים בלב נשבר — הכוכבים ממסלותם ילחמו בנו, עלינו לנוס ולהמלט מפה!

— אני — ענה הרופא — כבר גמרתי בנפשי להמלט לארץ חדשה ורחוקה אשר השנאה אלינו עוד לא קננה בלב יושביה.

— אולת ורעה רבה יעשו המאסקוים בקבלם לארצם ז ש י ד נ א ל ח! — נשמע בעת ההיא קול גדול באחת פנות האניה.

— השנאה והקנאה הולכות ומלפפות אותך בדרך, סיניור ליאון — קרא אחד מחברי הרופא בשמעו את הקריאה הזרה ההיא — אם אין עוד להן מקום כעת בארץ אשר תסע אליה, הנה האנשים הנוסעים אתך יתנו להן מהלכים מהרה בקרבה.

סיניור ליאון הוריד לארץ ראשו, בפנים עצבים ברך את חבריו היהודים בהפרדו מהם ויעל על האניה אשר עמדה הכן לנוע ממקומה.

אחרי רגעים אחדים נשמעו פקודות הקברניטים, המפרשים

כי מצות המלך, להביא לארצו רופא, חזקה גם עליהם, לבשו חרדות ויקומו כרגע ממקומם ובקצר מלין בארו לנסיך פאל׳עאלוג וליוהאן את האסון הנשקף לכלם אם לא יביאו למאסקוי את היהודי הרופא. הנסיך ונזיר הכהנים נבוכו גם הם, ולבל ימיטו עליהם און, עלו מהר על מכסה האניה להציל את היהודי אשר נחרץ עליו משפט מות.

המלים האחרות אשר יצאו מפורש מפיהם היה רב כח להרגיע את ההמון הסוער וכרגע נמוג וילך וישב איש תחתיו. בעמל רב עלה בידי טאלבוזין למצוא את היהודי ובני ביתו אשר התחבאו בפנה מסותרת בין צרורי החפצים. בשר הנשים והילדים סמר מפחד וגם לב הרופא חלל בקרבו. אך סגן הכהן הפך את אבלם לששון וינהגם ויביאם אל חדרו ויבטיחם כי הוא ישמור עליהם ולא יפול משערות ראשם ארצה, סיניור ליאון לא אחר להביע את רחשי תודתו לטאלבוזין, הגואל אותו מכל רע, ובראותו כי מחלת הים התגברה עליו ויתענה תחת ידיה, לא התמהמה להביא לו רפאות תעלה ולהקל הכאב מעליו, במשֵשו את כליו בצקלונו הוציא משם פך ויכן בו שקוי מרפא ויקרב כוס אחת לסגן לשתות אותו. אך טאלבוזין השיב פניו ריקם, סיניור ליאון הבין את סבת הדבר ויניח תחלה כוס אחת אל פיהו ואחר פנה אל החולה שנית, החולה לא האמין גם לאות הזה וירא באצבעו על הנשים והילדים היושבים ממולו.

— הגם בכם יבחנני? — קרא ליאון בשחוק צדיק תמים בפנותו אל בני ביתו — לוא יהי כדבריו, השקוי הזה יעלה ארוכה ומרפא גם לכם, שתו גם אתם! הן גם אתם עוד לא שבתם לאיתנכם אחרי מחלת הים. — בדברו את הדברים האלה מלא את הכוס ויתן על ידי רעיתו, אמו וילדיו, וכאשר כלו לשתות הקריב עוד הפעם כוס אחת לחולה.

הנבזים והנאלחים, סיניור ליאון ספר לטאלבוזין את האסון ונשקף לו ויתחנן אליו להציל ממות נפשו ונפשות בני ביתו. סגן הכהן נרעש ונפחד לשמע הדבר הזה, ויחגור שארית חמות וכרגע התחזק ויעל על מכסה האניה ובדברים בוטים ומתלהמים הוכיח את חורשי הרע על פניהם ויבאר להם, כי היהודי ליאון נחשב כעת לאחד מנתיני רוסיא ומרואי פני מלכה, וחובה לנצור אותו מכל משמר ולהביאהו שלם למאסקוי, ואם לא, יחייבו כ ל ם את ראשם למלך ודמו מידם ידרש.

אך דברי הסגן טאלבוזין היה כקול קורא במדבר, כי האנשים אשר אליהם שם דברתו לא שמעו שפת רוסיא, ולמען קדם את פני הרעה אזר כגבר חלציו וברגלים ממהרות ירד אל תוך האניה ויתפרץ לחדר הנסיך פאלעאלוג, אשר ישב עם אחד מהאחים ראללא.

— אין פחד אלהים לנגד עיניך, עמנואל! — קרא טאלבוזין בקול ענות גבורה — אנכי נתון ברעה ואתה מתענג!

— מה לך, סעמיאן, כי נזעקת? איזו צרה באה עליך פתאם?

— הן יאבו לעשות כלה ביהודי ולהשליכהו הימה!

— בזה אין עוד כל רעה — ענה עמנואל במנוחה — ויתרגם את דברי טאלבוזין לנסיך וליוהאן ושחוק קל רחף על שפת כלם.

לשמע המענה הזה סמרו שערות ראש טאלבוזין וישא קולו בבכי ויאמר:

— מה זה יפצה פיך, עמנואל, התולים? שים לבך על דרכך, ירא את אלהים ומלך, עליך לדעת כי ליאון הוא כעת אחד מאנשי ממשלתנו ואנחנו כלנו נערבנו.

הדברים האחרונים האלה הפחידו את לב האחים ראללא, אשר דרכי מאסקוי ומשטריה הנמרצים כבר נודעו להם, ובכ"ם

והשמש הופיעה ממרחבי הרקיע ותפיץ אור יקרות על סמלי הדת ועל האדר הלבן והמשובץ כסף, אשר עטה הנזיר הרומי העומד לפני ההמון בגאות לב ובנטית גרון.

— אויה, נכון בידי יום חשך! — אמר טאלבוזין בלבו ויתיפח במרירות — הפכפך דרך יוהאן זה, כבר נלאיתי נשוא אותו, אמנם ה ז ש י ד ליאון לא היה עלי לטורח כמהו, הוא יכלכל כל מעשיו במשפט, לא יצעד לפני גדול ממנו ועד כה עוד לא חלל כבוד איש, וטאלבוזין העלה על לבו זכרונות ימים עברו איך החשמן האדם ללבושו בלותו את הקסרית הרוסית מרומי למאסקוי הקשה את לבבו ויאיץ במלאכות הצירים, כי בבואם למאסקוי יעבור ה ו א לפני כל האורחה בהצלב שבידו; איך המלך ושרים אחרים דמו למלאות חפצו, אפס כל יושבי העיר נמלאו חמה וירגנו באהליהם וראש הכהנים (מיטראפוליט) הודיע להנסיך הגדול בגלוי, כי כן לא יעשה וכי אם יבוא החשמן אל שער העיר בצלב רומי נגדה נא לכל העם אזי יעזוב הוא כרגע את מאמיניו.

— לא לכבוד הוא לנו לעשות לו יקר כזה — קרא ראש הכהנים לפני שלשים שנה, ואמנם צלם בידו אז להטות לב המלך יחפצו.

שמחת טאלבוזין על אשר שב בשלום לארץ מולדתו היתה כאין וכאפס מול היגון והעצב אשר מלאו לבו לרגלי המקרה הזה. נפשו ידעה מאד כי עליו לספר למלך.

— ומה היה לי לעשות? לאסור אותו באזקים? — נסה טאלבוזין להצטדק בנפשו — אמנם ליאון לא היה עלי לטורח, תמים הוא עם כל איש וכל דרכיו משפט, ובין יתר הנוסעים מצאתי סרי סוררים וסרי טעם, ויוהאן עוד זרה מלח על פצעי לבי... לא עליכם כל עוברי דרך, הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי...

טאלבוזין הסיר הפעם כל ספק מלבו ויניח את הכוס אל פיהו, השקוי בא כשמן בעצמותיו וכעבור רגעי מספר הוקלה מחלתו ונפשו שבה למנוחתה, אחרי כן בקש את הרופא לתת לו את מי התרופה בעתם ובזמנם, וישת אותם בנפש חפצה עד אשר המחלה חלפה כליל ושב ורפא לו.

לרגלי המקרה הזה עלה בידי הרופא המהולל לקנות לו את החולה הראשון ממאסקוי.

חברת הצירים הרוסים, אחרי עבור עשרים יום לצאתה מליבעק, התמהמהה עוד ימים מספר ברעוועל ודרפט, ושם ישבו באניות שיט וישוטטו בנהר וויליקי עד העיר פסקאוו, יושבי המקום בהודע להם, ע"י איש עתי מדרפט, ע"ד בוא הצירים, נהרו בהמון רב לקדם את פני אחי הקסרית, נשיאי בית המועצה וחבר כהנים עמדו הכן על החוף וקול הפעמון נשמע מבית תפלת הנוצרים. הנסיך פאלעאלוג כבר היה נכון לצאת מסירת-הדוגה הקשורה אל החוף, ולהציג כף רגלו על היבשה, אך יוהאן גחין ולחש לו פתאם מלים אחדות בשפת איטליא ויצעד קדימה, ובהניפו את סמל-הדת על ראשו דרך הוא תחלה על אדמת רוסיא והנסיך והאחים ראללא יצאו אחריו וילכו בעקביו, הדבר הזה החריד את לבות הכהנים הרוסים ונכבדי העם וירעמו פנים, סגן הכהן טאלבוזין אשר היה בעת ההיא על סירת דאגה אחרת ויעש בה סדרים השתומם מאד ויספוק כפיו בראותו כי נעשה דבר זר כזה למרות רוחו ורצונו.

— הה הפעם נכונו לי שפטים מאת המלך הנסיך הגדול! — קרא במבוכה ובשממון — היתכן לצאת בגלוי לקראתי היכלי ה' הקדושים בסמל דת רומי! הלא צויתי להבין את בן דת „הושיע" כי יהביא הצלב תחת „כנפיו"!

בת״ה, במנוחת לב ספרו לו ע״ד שלומם וימלאו פיהם תהלת שניהם המושבים אליהם חסד והמשביעים להם רצון. אמנם ברתם נחשבים הם כ„ביסורמאנים״, כנוצרי תורת המחמד ושאר האמונות, בין יתר הדברים ספרו לליאון, כי חכמת הקבלה מצאה לה מהלכים גם בקרב חכמי הנוצרים הדבקים באמונתם והגוהים גם אחרי הפלוסופיא החדשה, בבית ר׳ זכריה התודע סיניור ליאון לכהנים רבים וידבר עמהם בעניני אמונה ויוכח לדעת, כי ידם רב להם גם בחכמת הקבלה, ואז עלו על לבו גם שיחותיו הנעימות עם החכם המלומד פיקי מיראנדולי אשר מת בדמי ימיו.

ובארמון ראש שרי הקדש הינאדי ישב בערב היום ההוא המשולח הרומי יוהאן הקאתולי, ובעזרת מתורגמן תאר בשרד נאמן לפני המיטרופוליט את קנאת האמונה השוררת בארצות המערב בעצם תקפה והמכריעה תחתיה את ממשלת האל, וירם על נס את מפעלות האינקויזיציא הכבירות...

— ידעתי גם ידעתי — שסע השר הינאדי את דברי ה„מושיע״ — כבר שמעה אזני ותבן לה, גם כתבתי את הגות לבי בענין זה לנסיך הגדול... לדאבון לבי אין עוד מקום לקנאת הדת בארצנו ורגשות אמונים כאלה עוד זרו לה... ואתם טוב תעשו בתתכם את האמונה עליונה על כל ממלכות הארץ. שמעתי מפי צירי המלך, כי ממשלת ספרד טהרה את ארצה ואת כל ספורם ערכתי לפני הנסיך הגדול, למען אשר יהיה הכל גלוי וידוע לפניו.

ספורי הציר הרומי ערבו מאד על השר הינאדי ושיחותיהם נמשכו עד חצי הלילה.

٧.

רוח גיל לבשה את הרופא ליאון כאשר תם המסע הארוך

וטאלבוזין אסף אליו את יתר האורחה, הלא המה האמנים ובעלי מלאכת מחשבת, ויפן ללכת עמהם אל אחד מבתי שרי החיל הנועדים להם מראש, ועל העגלונים, אשר שלחו מהעיר במשמר אחד השוטרים לטעון את כלי הנוסעים וכל הכבודה, צוה להביא אתם העירה גם את הרופא ליאון ובני משפחתו.

בעוד ימים אחדים הגיעו הנוסעים ל„העיר החדשה" המלאה תשואות. העיר ההיא הפליאה את לבות האורחים החדשים בתבנית בניניה המפוארים, במרכלתה ועזבונה, בשאונה והמונה ובמשטרי חייה המהדרים בתוכה מקרוב, למן העת אשר עלה עליה יד מושל מאסקוי, כל אחד מבעלי המלאכה מצא לו פה דברי חפץ אשר משכו את לבו, המורה בקנה-רעם בקר את המצודות וכלי התותח; חרשי הכסף התבוננו אל דלתות בתי התפלה וכלי השרת המצופים כסף וזהב והמרהיבים את העין בכליל יפים ובמלאכתם העשויה בטוב טעם ודעת; האדריכלים והציירים התענגו על הבנינים הרמים והנשאים ועל מעשי הציורים אשר ישוו עליהם הוד והדר.

וב„עיר החדשה" מצא סיניור ליאון מספר יהודים גדול, אשר מקצתם מלאו ידיהם במסחר וחרשת המעשה באין מפריע ומקצתם הקדישו את כל כחם ועמלם לתורה ולתעודה, תורת ה„קבלה", אשר משכה אחריה בעת ההיא לא רק את לבות היהודים, כי אם גם את לבות כל גדולי חוקרי הנוצרים באירופא, מצאה לה שם אנשים רבים המחזיקים במעוזה והשוקדים על למודה תמיד. היהודי ר' זכריה, הנודע לשם בידיעותיו הרחבות ובלשונו המדברת גדולות, נחשב לעמוד התוך אשר כל חכמת הקדם נשענת עליו וימצא לו שם חברים רבים מקשיבים לקולו ושוגים באהבת הקבלה, היהודים המקובלים ב„עיר-החדשה", אשר שמעו כבר את שמע הרופא המהולל ממאנטוא וידעו את רוחב בינתו וחכמתו מספרו המהולל „נפת צופים", שמחו בבואו אל שעריהם ויקדמו פניו

השרים אשר שלחו את הקסרית בדרכה, ובמשך העת ההיא למד לדעת גם את השפה הרוסית, ובמות עליו אדונו וישאר נעזב ומשולח, לקחו הרופא לכהן בביתו ויגמור בלבו לעשות אותו לחניך ועוזר על ידו.

ביום השלישי נקראה מפלגת האמנים והחרשים להתיצב לפני המלך. אמנם פני המלך לא הפיקו רצון ובגאון וגבה דבר עמהם. אך הרופא ראה כי המלך יביט עליו כבעל כל חבריו האמנים בני ארצות אחרות, בלי שום ביניהם פדות והבדל, הדבר הזה נחם את האורח המלומד אשר רבות שבעה לה נפשו עמל ותלאה בארץ מולדתו.

— יבוא יום וראיתי הגדול כחך בחכמת הרפואה — אמר לו המלך ע"י מתורגמן — הן זה כבר חפצתי לאסוף אל עירי רופא נבון דבר.

מדושן ענג שב הרופא ליאון אל ביתו מחצר המלך, הוא קוה למצוא פה כר נרחב ומקום מנוחה לעבודתו, בנפש שקטה החל לערוך את „כתביו" הרבים ולשים סדר בהמון הספרים אשר הביא אתו, לא לשוא התאמר לרופא יחיד ומצוין בכל ארץ רוסיא, חכמתו עמדה לו להוציא ישם לאור תעלומות חכמת הרפואה ולעשות גדולות, הוא העלה ארוכה ומרפא לחליים שונים ונאמנים ויצל אנשים רבים מרדת שחת, הדבר הזה הוקיר את ערכו בעיני העם החדש אשר חכמת הרפואה נחשבה עוד כזרה להם. הוא כבר תאר בדמיונו כי יש יום ואסף אליו תלמידים ואָצל עליהם מרוחו וגלה להם את כל מסתרי חכמתו; יש יום והקים לו בית ספר לרופאים, אשר ישק על פיו ולאורו ילכו כל הניכיו, ואז יוכל גם לחשוב מחשבותיו בלי מפריע ולכתוב את כל העולה על רוחו, הוא חזה לו עתידות איך ילחם ביד רמה בחבוריו בעד דעותיו גם בחקרי אלוה, נפשו דרכה עוז בזכרו כי כתביו יגיעו ממאסקוי

וארחת האמנים והחרשים אשר חנה על דגלה נמצאה פתאם במאסקוי, קרית מלך רב, בצבעים בהירים תאר לו את עתידותיו, בעת אשר לב רוב הנוסעים חרד אל עתידותיהם הם, בלי דעת את אשר יקרה אותם באחרית הימים. אמנם מה שונים היו חפץ הרופא ומגמתו ממגמת חבריו האמנים, המה קוו למלאות זהב חוריהם ויקוו לכונן להם מעמד טוב, או, למצער, להנצל מחוסר וריש, אשר הכבידו אכפם עליהם בארץ מולדתם. אך לא זאת היתה מטרת סיניור ליאון, הוא לא מצא חפץ בשכר טוב ובכסף, יען בכסף הרב הנמצא באמתחתו ובשטרי המדינה הרבים, הטמונים בבגדיו ובבגדי בני ביתו, יכול לכלכל די מחסורו, הגאוה והגדולה גם הן לא לקחו את לבו, יען בהיותו מוכתר בכתר שם טוב כבר נחל לו כבוד ויקר זה ימים רבים, ובכל מקום בואו מקטר מגש לשמו והתהלות כבר היו לו לזרא, הוא בקש למצוא בארץ החדשה רק שני דברים, ובגללם גמר בלבו להרחיק נדוד ולענות בדרך כחו. הוא בקש רק חופש ומנוחה, למען יוכל לעבוד באין מפריע את עבודת רוחו משאת נפשו.

השמועות הטובות אשר שמע בעיר החדשה עודדו בלב סיניור ליאון את התקוה למצוא את חפצו זה, והיהודים המעטים אשר כבר נאחזו במאסקוי הוסיפו עוז לתקותו זאת.

— להיות יהודי — שמע לא אחת מפיהם — לא יחשב בזה לעון פלילי ולאמונת ישראל ודתו לא ישימו פה לב.

הימים הראשונים לשבת הרופא במאסקוי היו לו ללא ענג ונחת, רוחו רחפה בין תקוה ופחד ושלו לא ידע, בפקודת טאלבוזין פנו לו ולבני ביתו בית מרוח, ובעזרת היהודים הכין לו במהרה את כל כלי הבית הנחוצים וגם — משרת יוני אשר יוכל להיות, לעת מצוא, למליץ בינו ובין האנשים אשר חליפות דברים לו עמהם, המשרת ההוא בא שמה מאיטליא לפני שלש עשרה שנה עם אחד

— ואיזו מחלה תקרא פה בשם פרגרה? — שאל ליאון.

— לא ידעתי, אדוני. מיום היותי פה עוד לא אנה המקרה לידי לראותה — ענה המליץ.

— אסורה נא ואראה את הפרגרה הזאת מה היא — אמר הרופא, ואחרי החליפו את שמלותיו מהר ללכת אל טירת המלך בלוית הפקיד והמליץ.

ושומרי הסף הובילוהו כרגע להיכל החולה.

יורש העצר שכב על מטה כבודה והכרת פניו ענתה בו כי כאבו אנוש, הוא חש צרבת נוראה ברגליו, אשר מרגע לרגע בצקו. כנראה כנו בשם פרגרה את מחלת פרקי העצמות. הרופא ליאון שאל ע"י מליצו שאלות אחדות ויוכח לדעת, כי את יורש העצר אחזו צנים לפני ימים אחדים בלכתו לצוד ציד. אחרי כן הרגיע הרופא את החולה ויאמר לו, כי אין כל רעה, ויבטיחהו כי אם אך ישמרו עליו והשקוהו את סמי התרופה בעתם, אז מחלתו כליל תחלוף וישוב במהרה לאיתנו.

— מפני המות לא אגור — קרא החולה — רק המכאובים הארורים אשר תחת ידיהם אתענה המה ירעישוני ויקיפו עלי ראש ותלאה. רפאני, ליאון, העלה לי ארוכה בקרוב ואודך ביושר לבב.

הרופא הבטיחהו עוד הפעם כי יגהה ממנו מזור במהרה, ויפן ללכת הביתה לחכין את הרפואות.

— כתר נא זעיר! — קרא אליו האציל הנלוה עמו לשלחו — עליך להשתחוות עוד להדום רגלי המלך, לתת דין וחשבון ממצב מחלת יורש העצר ולהתחנן לפניו כי יתנך לרפא את החולה בסמי רפואותיך.

יורש העצר התיפח במרירות ויבט בשאט נפש על האציל אשר עצר את הרופא מלכת.

— התיצב נא מהרה לפני אבי — קרא החולה בפנותו לסיניור

ל„עיר החדשה" ומשם יפוצו בכח טמיר ונעלם בין אחיו בכל ארצות פזוריהם, ודבריו יבואו כשמן בקרב המאמינים ובכל מקום בואם יתנו לו כתר תהלה, יוכל היות כי קרוב היום אשר יוכל לקרוא לארץ הזאת גם את ידידיו ורעיו הנאמנים: אברהם קאנאט ורעיתו ארטעללא, למען יעבדו את עבודת בית דפוסם כחפצם וישבו עמו שבת אחים גם יחד.

....

IV.

ימים עברו, שבועות חלפו, הרופא ליאון מקדיש את כחו לעבודתו, רוחו דאה על כנפי הדמיון ולבו הרבה לחשוב מחשבות נשגבות, את שעותיו הפנויות בלה במקרא ספרי מחקר והגיון, ובלי חשך ערך את הגיוני רוחו על הגליון, אפס כי בעבודתו במקצוע הרפואה ש ב ת ו ן היה. בארמון המלך לא קרה כל מחלה ופגע ותושבי העיר עוד לא גמרו בנפשם לפנות אליו. אמנם מכירו האחד טאלבוזין קראהו פעם אחת לבקר את ס ו ס ו החולה, והרופא הביא ארוכה. אך האנשים לא האמינו עוד ברפואותיו אף כי לא בזו לו בתור היותו יהודי ויביטו עליו בעין טובה.

ויהי בנשף בערב יום אחד ופקידי המלך הבהילוהו ליורש העצר איוואן אשר נפל למשכב זה ימים אחדים.

— מה היה לבן המלך? — שאל סיניור ליאון בחפצו לקחת אתו תרופות מן המוכנות והשמורות אתו.

— פ ד ג ר ה *) — ענו עבדי המלך ע"י משרת הרופא המליץ.

---

*) המלה הזאת נזכרת בשמה זה בתלמוד (סוטה י׳).

גם הרופא ענה ע"י מליצו כי אין רעה לנגד עיניו ומחלתו איננה אנושה, ואם אך ימלא את מצותיו וקבל את שקויי התרופה ושב ורפא לו.

— אבל יוכל היות כי גם בלעדי זאת יקום מחליו ושב לאיתנו? — קרא המלך בפנותו אל האציל, בלי שים עין על הרופא ומליצו.

— מי יודע? — בכל זאת יבקש אותך יורש העצר, אל נא תכלא רחמיך ממנו וצו את ליאון לרפאהו.

המלך עמד משתאה ומחריש רגעים אחדים, אחרי כן פנה אל המליץ ויאמר בקול נגיד ומצוה:

— שאל את הרופא אם יערוב ערובה לפני כי יקים את איוואן מחליו?

— נפשי נתונה לערבון — ענה ליאון אחרי אשר תרגמו לו את שאלת המושל.

— נפשו נתונה לערבון — שנה המלך את דברי הרופא ויבט עליו בתמהון — הן אם יחטיא את המטרה ולא ירפא את החולה, אז אחת דתו להמית...

חיל אחז את סיניור ליאון למראה פני המלך אשר הפיקו אז שממון ופחד.

— רפא ירפא! — קרא המלך בקול חודר כליות ולב — אך הגד נא לו כי הוא יערוב את יורש העצר.

המלך נתן בידו אות כי לא יוסיף לדבר עוד.

אימה נפלה על הרופא כאשר הגידו לו את דברי המלך האחרונים בצאתם מארמונו, בתוגת נפש נפרד מהאציל ויודיעהו, כי ימהר ללכת לביתו להכין את התרופות ובעוד מעט ישוב אל החולה.

עברו רגעים אחדים ונפש סיניור ליאון שבה למנוחתה, האימה

ליאון — והתחנן אליו כי יפטור אותך כרגע! כבר נלאיתי נשוא את המכאובים ואקוץ בחיי מפני היסורים הקשים.

האציל הבטיח את יורש העצר למלאות את פקודתו.

כעבור הרופא את האולם המוביל מארמון יורש העצר להיכל המלך, הקשיבה אזנו קול ענות חלושה, וגם נדמה לו כי שתי עינים מפיקות חן והדר מציצות אליו מן החרכים.

— אין זאת כי אם יורשת העצר ובנותיה תחפוצנה לשים עיניהן עליך — קרא אליו המליץ.

— איזו יורשת העצר?

— הילני בת סטעפאן, אשת יורש העצר החולה.

— ולמה להן לראות את פני?

— הן מעולם עוד לא ראו בזה רופא ולא תדענה מה הוא, לכן לא יפלא אם נכספה נפשן לראותך.

הרופא ומליצו באו אל היכל המלך.

עננה הרת תוגה שכנה על פני איוואן, לבו היה סר וזעף, ובעינים מפיצות זועה הביט על האציל והרופא.

— הבקרת את איוואן? — שאל המלך.

— אמנם כן, בקרתיו יחד עם הרופא — ענה האציל בהראותו באצבעו על סיניור ליאון.

— האנושה מחלתו? — שאל המלך ועיניו הטו הצדה.

— לפי ראות עינינו — ענה האציל — חולה הוא במחלת הפדגרה, והיא תעכרהו, הוא מבקש אותך למלא את ידי הרופא לרפאהו.

— מבקש? — קרא המלך ויחל לחשוב מחשבות בלבו.

במשך רגעים אחדים שררה דומיה.

— שאל את הרופא — אמר המלך אל המליץ — היקבל עליו לגהות מזור מיורש העצר?

נאנח בכל פעם ויניע רגליו, כמו חפץ לבקש מנוח אשר ייטב להן. הרופא חכה עוד מעט ואחר יצא בלאט ויכן פעמיו ללכת הביתה ויודיע ע"י מליצו לשומרי ראש החולה, כי מחר בבקר השכם ישוב שמה.

יורש העצר, אשר הסכין תמיד להקיץ משנתו ולקום ממשכבו כאור הבקר, האריך לישון בפעם הזאת, והרופא חכה עוד זמן רב עד אשר הקיץ משנתו. ואולם כל עין בוחנת יכלה להכיר על נקלה כי מצב החולה שנה לטוב. יורש העצר לא נאנק עוד, אך לפעמים נופף את רגליו וינידן, כמו חפץ לראות ההוקלה מחלתו. אחרי כן הקיץ החולה ויתחזק וישב על ראש המטה.

— היש פה ליאון? — היו דבריו הראשונים.

כשמוע הרופא את שמו נגש כרגע אל המטה.

— מחלתי הוקלה מאד – קרא יורש העצר – כבר סרה מעלי כלה... אך לא! אוי לי! עוד הפעם פלצות אהזתני!

ואמנם התנועה אשר הניע יורש העצר את גוו בהתחזקו לשבת, יכלה להסב כאב קל גם לגו בריא ושלם.

הרופא הגיד לחולה על פי מתרגם, כי המחלה לא תוכל להרפא במהרה, ויודיעהו כי שמח הוא בראותו כי קלה המחלה, ויבקשהו להתו לטפל בו.

— התאמר להביא עוד הפעם את בני אשפתך בכליותי? — קרא יורש העצר.

והרופא באר לו, כי כעת נחוץ מאד למשוח את רגליו שנית ולתת לו שקוי חדש, גם טוב כי ינום שנתו.

— לישן שנית? — קרא החולה ברוח נכאה — ואנכי דמיתי, אחרי אשר רוח לי מעט, לקרוא אלי את הילני ודמיטרי, למען יראו גם הם כי לא אוסיף עוד להאנח ולהאנק כאשה מצרה מיום נפלי למשכב נפל לבם ולא קמה בם רוח.

חלפה הלכה לה ומקומה לקח רעיון אחר אשר עודד את רוחו.

— מה כל החרדה הזאת? — אמר בנפשו — היתכן כי אנשים נגועי מחלת הפדגרה, אשר להם רופא מבין, ימותו לשחת? ומה גם גבור ואמיץ לב כיורש העצר במה נחשבה לו מחלה כזאת? הלא יבליג עליה ויכריענה, אדמה כי אנכי בבטחה ובלי כל פחד יכולתי לתת ערובה כי אגהה ממנו מזור.

כבוא ליאון הביתה החל להכין את התרופות במנוחה, בלי ספר גם לאנשי ביתו את הפחד אשר קראהו פתאם.

....

VII.

כל הלילה ישב הרופא אצל מטת החולה, ביד חרוצים השקהו את סמי המרפא וימרת שמן משחה על רגליו וישם על בשרו קרני דאומנא, ויורש העצר נשא וסבל בארך אפים, ורק לפעמים התיפח מעצמת מכאוביו אשר עוד לא סרו ממנו, סיניור ליאון, במלאו את תפקידו, התענג לא אחת על פני החולה המפיקים כח וגבורה ועל מבנה גוו החזק והעשוי לבלי חת.

— העזוז וגבור כמהו ימות ממחלה קלה כזאת? — אמר הרופא בלבו וישחק מטוב לב על הפחד והבהלה אשר עוררו בו תחלה דברי המלך.

— מעט תנומות — קרא יורש העצר בחושו חבלי שנה על עיניו.

עפ"י פקודת הרופא כסו כרגע את החולה בשמיכה. הוא הסב פניו אל הקיר ויישן במהרה וקול נחרו נשמע בחדר, סיניור ליאון ישב מרגלותיו ויתבונן אליו זמן קט בלי חשך, יורש העצר

אתמול צעקתי מנהמת לבי והיום מה נעים גורלי... אללי לי! עוד הפעם תרגז רגלי!...

ויורש העצר שתה את סמי הרפואה החדשים, וכעבור שעה נפלה עליו תרדמה עזה ויישן, אך לפעמים השמיע אנחה ורגליו לא הניד. הרופא חפץ ללכת הביתה ולשוב לעת אשר יקוץ החולה, אך פתאם באה שמועה כי חמלך יבוא בצהרים לבקר את יורש העצר ויתן צו כי הרופא יחכה לו.

כל קרובי החולה ומשרתיו יצאו בלאט מחדר משכבו ויעזבו את ליאון לבדו, לב הרופא עלץ בקרבו בראותו כי יורש העצר, אשר חייו נתונים בידו ואשר ערב אותו לפני המלך, יישן במנוחה והכרת פניו תענה בו כי שלום בעצמיו מבלי משים עלו על לב הרופא האגדות העתיקות המסופרות בפי ההמון ע״ד הגבורים ואיתני הארץ המכושפים והישנים בשנת קסם, אשר יקיצו רק אחרי שנות מספר לחולל גדולות ונפלאות ולנחול כבוד ותהלה ע״י מעשיהם הכבירים, האם לא נפל לו לחבל להמצא עתה בממשלת „גבורים נרדמים" כאלה, אחרי כל התלאות והמצוקות שעברו עליו עד כה? האם ההמון אשר קדם פה פניו בתודה וברצון לא ישן עד הנה „בשנת גבורים" למען אשר בהחליפו כח במשך שנות תרדמתו הנפלאה, יקוץ אח"כ, כיורש העצר הזה, לחיים של שלום ולמפעלים עצומים רבי העליליה? האם לא היתה נסבה מעם ה', כי הוא — הנודד והגולה מארצו, המשולח והנעזב, היהודי הרופא מסר ליאון — בכח ידיעתו הגדולה והרחבה, יפעל בקרב העם המתעורר עתה, חדשות ונצורות אשר תעמודנה לנס עמים ותתננה לו כתר תהלה ועל ידם יוכל למצוא לו רוחה ולעמוס גם לאחיו בני עמו ישע ופריום?...

ויורש העצר הוסיף לישון במנוחה ושנתו ערבה לו, כל

אחד מרבי המלך הודיע, כי אשת יורש העצר ובני הנם כעת ביציע השניה, במסבי הדר כבוד מלכותם, וגם סרו כבר לבקר את החולה בעת שנתו, ולבם עלז בראותם כי כאבו הוקל מעליו וינום במנוחה.

— אם כן הנני משחני! — קרא יורש העצר אל ליאון וישכב על המטה ויפשוט את ידיו ואת רגליו.

וליאון הסיר לאט את אדרת השער ואת השמיכה מעל רגלי החולה הבצקות עוד מעט, ויחל לעשות מעשהו.

אך יורש העצר לא עצר ברוחו ובהשענו על זרועו קם מהר מעל משכבו.

— הידעת וואסיאטא — קרא בקול צוהל לאחד השרים הקרובים אליו — הידעת כי חלום חלמתי ואנחנו יצאנו שנינו לצוד ציד... הה! עוד הפעם רגלי תתפלץ... שמה ביער ראינו עוף השמים לרוב, חיות קטנות עם גדולות ואנחנו רודפים אחריהן; מגערותינו ינוסון ומקול רעם קני הרובה יחפזון... אנחנו רוכבים על סוסינו האמיצים והדוהרים, אשר יגמאו ארץ... אוי, עוד הפעם רגלי! ארור הכאב כי עז, עוד לא ירפני! לא! אבל... משח נא אותי ליאון מהרה! ואם אכבירה עוד במלים אז לא אוכל להרדם, אדמה כי כבר סרה מעלי השנה.

אך הרופא, אחרי אשר תרגמו לו את דברי החולה האחרונים, הוכיח לדעת כי התנומה טובה לו וממנה לרפואתו תוצאות, וכי השקוי אשר ישקהו עתה יישנהו.

— כטוב בעיניך עשה — ענה החולה — בידך אפקיד רוחי! אבל אחת אשאל ממך: כאשר אשכב וישנתי תקרא הלום את הילני תמתי ובני מחמדי, לחדות בשמעה את פני וראו עין בעין את כחך הגדול. אמנם נפלאים מעשיך ליאון ולגדולתך אין חקר!

העצר יקום מהרה מחליו, אחרי אשר הכר״ע את המחלה בעוד מועד.

— טוב מאד — ענה המלך במנוחה.

רגעים אחדים שררה דומיה.

— היש פה הילני? — שאל המלך בקול רגז.

הפקיד וואסיאטא, הודיע כי אשת יורש העצר הלכה לבקר את המלכה ועוד לא שבה.

— וגם דמיטרי עמה?

— גם הוא שם.

— ובכן הגידו להילני — הוסיף המלך בקול נגיד ומצוה — לבל תפנה מהיום והלאה אל האובות והידעונים לעזרה, וגם אנכי אצוה על המלכה לבל תתן עוד לנשים מלחשות ומנחשות מהלכים בהיכלי. הן ליאון אתנו פה וידו רב לו להסיר כל מחלה מאתנו...

ככלות המלך לדבר את הדברים האלה פנה ויצא מן החדר בלוית שריו וקרוביו, ואחריהם יצא גם הרופא ליאון להכין לחולה שקויי מרפא חדשים.

VIII.

כאשר הקיץ החולה משנתו מהר הרופא לבקרו, ובראותו עוד הפעם כי טוב לו שב הביתה להנפש עד הערב מעמלו. אך חפצו זה לא הצליח בידו, הוא טרם כלה לספר לבני ביתו את הרושם הנעים אשר יעשה עליו מצב יורש העצר ולשעשע את לבם בהתקות הטובות הנשקפות להם בעתיד, והנה עבד האחים ראללא בא אליו פתאם, העבד הנאמן ההוא הובא אתם מרומי וידבר צחות בשפת

מחשבות הרופא היו נתונות אך לחולה, נפשו יָלצה כי על ידי המקרה הזה תגלה ותראה חכמת הרפואה בארץ החרשה וערכה ייקר בעיני העם. ואמנם מה נפלא הדבר: איש מורם מעם, גבור ונערץ, עתיד לרשת את כסא המלוכה ולהיות מושל בגבורתו עולם, נפל פתאם למשכב ואותו ירפא הוא, הרופא היהודי, בכח חכמתו והקימהו מחליו, בעוד אשר כל הרופאים האמינו כי המחלה הזאת תתקפהו לנצח והורידתהו לבאר שחת. מה מאושר יהיה אז הרופא אשר יגהה ממנו מזור! מה טוב יהיה חלקו בחיים בהגלות חכמתו הנעלה ומה נעים יהיה גורלו בהנתן לו חופש ומנוחה שלמה להגות ולהתהלך בחקר תהום החכמה בת השמים!...

— רדוף אחריו במהרה! הבה, וואס׳אטא, את החנית, אולי אוכל נכה בו! — הפטיר בשפה יורש העצר הנרדם.

— הנה גם בשנתו יצעק בקול עלז! בחלומו ילחם עם אויביו! — אמר ליאון בלבו, כמו שער בנפשו את פתרון הדברים הסתומים לו ויתענג על מראה פני החולה.

ורוח הדמיון צרר עוד הפעם את הרופא בכנפיו ויוסף לחשוב מחשבות גיל.

אחרי הדלת נשמע קול צעדים.

— צר לי על כי יעירוהו משנתו — אמר ליאון בלבו — וגם לא אוכל להניא, יען לנכון יבוא המלך...

אך בבוא המלך בלוית שריו ופקידיו אל החדר נתן צו לבלי העיר את החולה, הוא כבר ידע כי מחלת יורש העצר קלה, אז השח את ראשו אל המטה ויתבונן חליפות אל פני החולה, כמו חפץ לראות בעיניו האמת הדבר.

— מה גדלו מעשיך, ליאון! — קרא המלך בהביטו על המליץ, למען יעתיק את הדברים כרגע לרופא.

הרופא ענה על פי המליץ, כי לבו סמוך ובטוח כי יורש

— מחלת יורש העצר — ענה ליאון בענות תום — קלה היא, ואנכי לא גדולות עשיתי.

— הדר כבוד מלכותה הקסרית סופיא, אשר זכיתי להרבות עמה שיחה היום — הוסיף יוהאן לאמר — הביעה לי את ששונה ותהלל את מעשיך הנפלאים, באמרה, כי מחיה מתים אתה ורב להושיע.

— ראה זה פלא — הוסיף הנזיר בשפל קולו ועיניו דלו למרום — הקסרית הנכבדה, כנוצרית נאמנה ובעלת נפש ישרה, לא תעלה על לבה כי מות בן חורגה יכול להביא לה ברכה, יען בזה יפנה מקום לבנה מבטן וואַסיל לרשת את כסא המלוכה.

ליאון התרגש ולא הוציא הגה מפיו.

— אמנם רמו דרכי ה׳ — הוסיף הנזיר אחרי רגעי מספר — ולתבונתו אין חקר, אבל לנו בני תמותה צר מאד על כי לא ינחיל יורש העצר את כסא המלוכה לאחיו הצעיר.

— מדוע? — שאל ליאון בתמהון.

— יורש העצר — ענה יוהאן — הוא איש אשר כל ימיו גדל בין בני עמו, ויתרון לנסיך הגדול וואַסיל, כי חונך מנעוריו ע״פ השגחת אמו הנאורה והחכמה, על ברכי ההשכלה האירופית והחנוך המאסקוי לא יוכל להשבית את לבו מטהרו...

והרופא ליאון אמר בלבו, כי החנוך וההשכלה המובאים כזמורת זר מאירופא, מי יודע אם לא יועילו להות הארץ הזאת, ולכן שמח כי הצליח לגהות מזור מיורש העצר.

— כאשר יגזור ה׳ כן יקום! — ענה ליאון בתום לב.

— אמנם הצור תמים פעלו — קרא יוהאן ברגש — בכל זאת עלינו בני חלוף רע מאד המעשה על כי לא ימלא הנסיך וואַסיל את מקום יורש העצר, יודעים אנו כי לו נאה כי לו יאה כתר המלכות והדבר הזה הביא תועלת רבה לנו ולכל העולם כלו.

איטליא, עד כי הרופא יכול לשוחח אתו גם בלי מליץ בינותם, מחלת יורש העצר ותוצאותיה נגעו מאד אל לב האחים ראללא, ולכן ערגה נפשם לדעת אם עוד רעה נשקפה או לא. סיניור ליאון ענהו, כי אין כל רעה נשקפת ליורש העצר ויד המקרה לא תוכל לנגוע בו לרעה, יען המחלה קלה היא מאד. אבל מה נפלא הדבר! הרופא התבונן בעינים בוחנות ובלב מבין בעבד האחים ראללא הנאמן, וירא כי תשובתו החרידתהו ותביאהו במבוכה אשר התאמץ להסתירה מעין רואים.

עוד העבד מדבר ואורח חדש דפק על דלת הרופא. הוא היה איש יוני השלוח מאיטליא למאסקוי לימים מספר, לשרת שם את פני הציר הרומי יוהאן סאלוואטור או „המושיע" הנודע לנו מכבר, בהודיעו להרופא את שלום אדונו בקשהו לבוא אליו ולהביא לו תרופה. וליאון לא יכול להשיב ויקם את פניו כרגע וילך עמו לבקר את החולה.

הרופא העיף עיניו בנזיר ויכר כרגע כי מחלתו בדויה היא מלבו, וכי מבקש הוא רק תואנה לדבר עמו.

יוהאן קדם את פני הרופא באהבה ויביע לו את ששונו על אשר מאסקוי הגדולה זכתה לרופא נאמן ומפליא לעשות.

— אמונתי — קרא יוהאן ברגש — לא תתנני לבקש קרבת היהודים ולמשכם חסד, אך את האנשים המכהנים פאר במקדש החכמה אחשוב כיוצאים מן הכלל ואותם כבד אכבד מאד. לא רופא אני, אך עבד נרצע לחכמה ובארץ הזאת יאחד רוח הדעת את לבותינו בשלום ובמישור, אף כי אמונותינו שונות. מאד ינעם לי כי לרגלי מחלתי הקלה אוכל להתענג בשיחות נעימות עם איש נבון כמוך... מדי דברי בך הנני לברך אותך בגלל נצחונך הראשון, שמעתי כי בכחך הגדול העלית משאול נפש יורש העצר!

— הפעם, רופאי, תוכל למשוח אותי כנפשך שבעך, אנכי עשיתי את שלי ואתה עשה את שלך!

וליאון קרב ויעש מעשהו בשמחה, ויורש העצר אחרי הרנינו את לבו בדברי מהתלות נרדם ויישן, והרופא שב לביתו שמח ושבע רצון לנוח מעמלו הרב ולתת לנפשו מרגוע אשר זה זמן רב ח-ה לו.

IX.

קול שאון דופק וזעקת שבר העירו בחצי הלילה את ליאון משנתו, נרעש ונפחד ירד ממטתו ובהעירו את המליץ נגש בבהלה אל הדלת.

— מה לכם כי נזעקתם? הקרה אסון?

הה, יורש העצר גוע!

כרעם בגלגל החרידו הדברים האלה את הרופא בשמעו אותם מפי מליצו. מדוע? איזו סבה יכלה לשנות פתאם את מצב החולה ולהביא עליו רעה? רגעים אהדים עמד הרופא נפעם ונדהם, משתאה ומחריש, ומאחורי השער נשמעה צעקה גדולה בעת אשר המליץ, מרוב פחד ובהלה, לא יכול בידיו הרועדות להסיע ממקומו את הבריח התיכון המבריח את דלתות השער.

— לקרוא את ליאון שולחנו! — נשמע עוד הפעם קול רם.

וליאון נחפז אל החדר רחוף ומבוהל ללבוש את בגדיו ובעת ההיא הצליח המליץ לפתוח את דלתות השער.

— כבר הודיעו להדר כבוד מלכותו... גם הבהילו את הכהן

הרופא היהודי, הרחוק מכל תחבלות מדינה, לא נתן מסלות בלבו לדברי הנזיר הערום כנחש, ובברכו אותו בשלום מהר להפרד ממנו וילך בצעדי ענק לביתו להכין את סמי המרפא ליורש העצר החולה.

— יהיו נא אמרי לרצון לפניך והועץ עוד בלבך ע"ד שיחתנו! — קרא אליו יוהאן בצאתו מביתו.

אך כבוא ליאון לביתו לא זכר את דברי הנזיר וישכחם, ויחל לעשות מעשהו בנפש חפצה.

כשוב הרופא ומליצו ליורש העצר והנה הוא יושב נשען על זרועו ואוכל לתיאבון ואנשים רבים סביב שתו עליו.

— ברוך אתה לי, ליאון! — קרא יורש העצר בקול עלז בראותו את הרופא בא אל חדרו — ראה נא את שלומי, ואני אמרתי נגזרתי ותאות האוכל גם היא כבר סרה מעלי.

והרופא השיבהו, כי המזון טוב לגוף. אך בראותו כי יורש העצר, אחרי הריקו אל קרבו נזיד רב, צוה לתת לו עוד, לא יכול לעצור ברוחו ויעירהו, כי גם אכול הרבה לא טוב.

המליץ העתיק במרך לב את מצות הרופא ליורש העצר.

— הלהרעיבני הוא אומר? — הגידה לו, כי היה לא תהיה, אם אנכי לא אעצרהו למשוח אותי כחפצו, בל יפריעני גם הוא ממלאות את כרשי.

שחוק אדיר פרץ משפתי יורש העצר.

עפעפי הרופא בחנו את פני החולה הצוהלים ויאמר בלבו, כי אמנם מזון לא מעט דרוש לכלכלת גו כביר ואמיץ כח כמהו; אף נעים היה לו לראות כי החולה מוסיף לאכול בתאוה עזה ונמרצה.

ככלות יורש העצר את הארוחה שכב על המטה וימתח בלי כל אנחה את רגליו הכואבות ויפן אל ליאון ויאמר:

— הנסיכה הגדולה הילני תבקש ממך להציל ממות יורש העצר! — קרא אחריו המליץ.

והנסיכה הגדולה הוסיפה לעמוד על ברכיה ותתיפח במרירות ותפרש בידיה, ממולה עמד בנה הקטן, אדמוני ויפה עינים, ובשמעו את אמו צועקת מנהמת לבה, נבהלה נפשו וירד בבכי גם הוא.

וליאון עמד אצל מטת החולה, מחזה איום ונורא נראה פתאם לנגד עיניו: יורש העצר התענה במכאובים קשים ונוראים, רטט וחלחלה מלאו את כל יצורי גוו; עיניו קמו בחוריהן ואגלי זיעה קרה כסו את פניו החורים.

— אוי לי! מר לי מר! — התיפח בשפל קולו — בקרבי יקד יקוד כיקוד אש!

הרופא לקח את יד החולה המדולדלה והנה היא קרה כשלג ומכוסה זיעה כלה...

ליאון הרים את ראשו ובעינים בוחנות הביט בתמהון על האנשים הנצבים עליו.

— הכבר קרהו המקרה הזה? — שאל הרופא בלי שעות אליהם.

והמליץ מסר את דברי הרופא בשפת רוסיא ומכל הנשאלים מהר רק וואסיאטא להשיב דבר.

— זה לא כבר — קרא וואסיאטא ברגש — ישן יורש העצר במנוחה, אז החל פתאם להתהפך ולהתנודד, וכעבור רגעי מספר החל להאנק ולצעוק מרה וייקץ... ובכן שלחנו לגלות את אזן המלך, עוררנו את הנסיכה הגדולה הילני קראנו לכהן המכשף ונבהיל גם את ליאון, אימתה ופחד נפלה עלינו!

— ההלעיטו את יורש העצר מטעמי אוכל? — דבר הרופא רתת.

להתודות לפניו! — הרעימו הצירים בקולם בבואם אל החצר — אשת יורש העצר הילני מתעלפת וגועה בבכיה...

הרופא עמד הכן ללכת ויצו לשאול עוד הפעם את הצירים מה קרה לחולה, איך ומתי באה עליו שואת פתאם. אך הם לא השיבו דבר ויענו רק כי יודעים הם כי יורש העצר אחרי הקיצו משנתו החל פתאם לצעוק מרה מעצמת מכאוביו, ועתה יפרפר בין החיים והמות.

כראות ליאון כי לא יוכל להציל דבר אמת מהצירים, שנס את מתניו ובלי קחת עמו כל רפואה רץ אל היכל המלך. רגליו היו קלות מנ-רים וישאף את עפר הארץ עד כי הצירים והמתרגם לא יכלו להדביקו. נבוך ונפעם, כמוכה בשגעון טפס ויעלה לאור הירח על המעלות המובילות לחדר החולה.

— הס! לך שפי, פן תסכסך את מחשבות הכהן! — קראו אליו מכל אפסים

אך ליאון לא הבין, גם לא שמע את הקול המדבר אליו, ובצעדי און פרץ אל אולם ההיכל.

— מה שלום יורש העצר? מה הגיע אליו פתאם? — שאל הרופא בפנותו אל ימין ואל שמאל, בלי שים אל לב כי לא יבינו את לשונו.

דעת לנבון נקל כי איש לא ענהו דבר, ויפנו לו דרך בין ההמון, ואחריו פלס לו גם מליצו נתיב, הרופא אך בא אל החדר ואשה צעירה יפת תואר קפצה ממטת החולה ותכרע לפניו ברך.

— הושיעה נא, רופא, והצילה נפש אלוף נעורי! — קראה בקול פולח כליות ולב.

וליאון לא ידע מי היא האשה ולא שמע את שפתה, אך הבין את ענות נפשה ומצוקתה ובלב חרד ונדכא מהר לגשת אל מטת החולה.

הופיעה בפני עצבת גם הקסרית סופיא בלוית אחיה אנדרעי פאלעאלוג.

— הבן תרפא או, יורש העצר?! — קרא המלך בפנים נזעמים ויתן עיניו המזרות זעם על הרופא.

— הגידה להדר כבוד מלכותו — ענה ליאון באמץ לב בפנותו אל המליץ — כי יורש העצר ימות לא לרגל מחלתו, אך הרעל הביאה בקרבו יד מסותרת.

— מה הוא מדבר? — שאל המלך.

— שליט גדול ורב חסד! — ענה המליץ בקול רועד — הוא אומר כי החיים והמות ביד ה', וכי הוא מצדו ירפא את יורש העצר באמונה ובתם לב.

— אמת ואמונה כל זאת!... — ענה המלך בלעגי שפה.

וליאון הכיר בעיניו הבוחנות כי המליץ עקוב יעקוב ולא ימסור כמו את דבריו למלך.

— הוי, דלקת וחרחר! אש תוקד בי! — קרא בעת ההיא בשפל קולו יורש העצר, עיניו סגורות ופניו מכוסים בחורת מות.

לב הרופא פג בקרבו, ובזכרו כי הקסרית חונכה בעיר רומי ותשמע את שפת איטליא, נגש אליה בחפזון.

— יש עוד לאל ידי — קרא בקול עוז ובשברון לב — להציל ממות נפש יורש העצר אם יתנוני ללכת הביתה לרגעי מספר או אם יביאו לי הנה את צקלוני עם סמי הרפואות! יורש. העצר ימות מהרעל אשר השקוהו ומות היה בסיר אשר ממנו האכילוהו.

— הה! מה אתה מדבר, ליאון?! — קראה הקסרית בהסוגה אחור ותכס בידיה את פניה אשר נהפכו כרגע לירקון.

והרופא שנה את דבריו אלה בפנותו גם לפאלעאלוג אשר עמד לימין הקסרית.

— הבל יפצה פיך זשיד! — ענה אנדרעי בשאט נפש — מה

— לא נתנו לו כל מאכל אשר יאָכל — ענה וואסיאטא ברוח נכאה.

— מי היה עמו בחדר בכל העת ההיא ?

— בתחלה היתה עמו רעיתו הגסיכה הילני, אחרי כן שכבתי אני מרגלותיו... ולא נשאר לבדו גם בעת שנתו.

— לא בקצו ולא לרגל מחלתו ימות יורש העצר!... — קרא הרופא בקול עז — ארוצה נא להביא שקויי מרפא, כי כל רגע יקר כעת.

אך לראבון לבו לא נתנוהו ללכת, באמרם כי עליו לחכות עד בוא המלך, ובכל רגע יוחילו לו.

— הן אז תאחרו המועד ועמלי יהיה לשוא! — צעק הרופא — עוד הפעם אגיד לכם כי כל רגע יקר עתה מפז!

— מר לי מר! מעי חמרמרו ואש תוקד בי! — קרא עוד הפעם יורש העצר בהתהפכו על משכבו.

— וליאון הסב פניו כרגע אל המליץ.

— הגידה להגסיכה הילני, כי צדו לנפש יורש העצר ויתנו בברותו רוש והוא ימות בלא עת אם לא ירפוני כרגע... הגידה לה כי מות היה בסיר...

פני המליץ חורו כסיד, אך לא הרהיב בנפשו עוז לתרגם את פקודת הרופא כמו, ויודיע רק כי יקוה עוד להציל את נפש יורש העצר.

— אנא, רופא, רפא נא לו, הושענא והושיעה נא! — קראה עוד הפעם הגסיכה הילני בקול מר צורח.

ליאון פלס לו נתיב בין ההמון ויכונן פעמיו אל הדלת ויתאמץ לצאת מהחדר בחוזק יד. אולם ידים אחרות הדפוהו בחזקה משם. לשמחתו נשמעו אחרי הדלת צעדי אנשים וקולות שונים.

על מפתן החדר נראה המלך זעף ונבהל ונכה רוח, ואחריו

ליאון הסב עיניו מנגדה ולא שם לב אל כל הסובבים אותו וימהר לגשת אל מטת החולה.

יורש העצר שכב כבול עץ ורק לרגעים השמיע בשפל קול נחרה ועצמיו רחפו מהשבץ אשר אחזהו.

— לשוא! כבר עבר המועד! — קרא ליאון ובנפש מרה הוריד לארץ ראשו.

בכל זאת גם אחרי יאשו את לבו נסה לערות אל פי יורש העצר כף אחת מלאה רסיסי תעלה.

יורש העצר לטש את עיניו בבלהות מות על הרופא, וליאון נתן בידו אות יאוש ובשברון מתנים מש ממקומו.

— הוא גוע — קרא בלאט אחד מהנאספים בחדר.

הכהן נגש אל המטה ויחל לקרוא את הודוי לראש החולה.

יורש העצר התחלחל פעמים אחדות ופתאם נקשה בשרו כאבן, דמי עורקיו קפאו ורוחו עזבהו.

רגעים אחדים שררה דומיה, מפי הנאספים נתקו מלים למראה פני המות.

— תפשוהו! — קרא המלך פתאם בקול איום ונורא בהראותו על הרופא — סחבוהו ותנוהו אל הצינוק!

ידים אחדות החזיקו כרגע בליאון ויוציאוהו מטירת המלך ויניחוהו במשמר.

קול נהי ובכי תמרורים מלאו את היכל המלך.

* * *

בדד וגלמוד, נטש ונעזב ישב הרופא בבית האסורים, שר בית הסוהר נתן צו לבל יתנו לאיש, אף לקרוביו ולבני משפחתו,

ימריצני להלאות את המלך בדבריך הנבערים ? מלבד זאת הן גם אנכי לא אדע את לשונם.

— ובכן צוה במפגיע לתרגם כמו את דברי למלך.

אך פאלעאלוג פנה עורף לדובר בו וישט מעליו ויעבור, הרופא נופף את ידיו כנואש ובעינים מפיקות תוגה נוראה הביט על יורש העצר.

רק וואסיאטא הנאמן הבין את הגיוני הרופא.

— מלך גדול ורב חסד! — החל לדבר בקול רועד — ליאון חפץ ללכת הביתה להביא תרופות ואנחנו בלי רשיונך לא הרהבנו עוז בנפשנו לתתו, ועתה תנהו ברוב חסדך ללכת!

— בשם האלהים הניחה לו! — צעקה הילני בקול יללה בשמעה את הדברים האלה — אולי יגהה עוד מזור מאלוף נעורי.

— מדוע עצרתם אותו? — קרא המלך בקול רוגז — ירוץ הביתה רק ישוב במהרה. ואתה, וואסיאטא, לך אתו ושמור אותו מכל משמר לבל ימלט מפה!

אז מצא גם המליץ און לו להודיע, כי הרופא יקוה למלט עוד את נפש יורש העצר.

לוא יהיה כדבריו! — ענה המלך בנחת רוח.

וואסיאטא חש עתידות ובלי פנות לעזרת המליץ תפש את הרופא בידו וימשכהו אחריו.

כאילות שלוחות רצו שניהם לבית ליאון ובכל עת לכתם לא חדל וואסיאטא להתחנן אל הרופא בשפת רוסיא, כי יתאמץ להמציא מזור ליורש העצר ולא שם אל לבו כי כל דבריו הם כספר החתום לליאון.

הרגעים המעטים אשר נפקד מקום ליאון בהדר נחשבו בעיני הילני, אשת יורש העצר, כדורות, ובראותה אותו שב על עקביו ופורץ אל תוך החדר, קדמה את פניו בתודה ובקול שמחה, אך

לבוא אליו. רק במלאות להמלך ארבעים ימי האבל על הנסיך הגדול זכר פתאם את הרופא ליאון הנקי והצדיק, אשר כל ימיו הקריב את חלבו ודמו על מזבח השלום והחופש, ויוציאוהו על המגרש בולוואנאווקי, ושם, לעיני כל הקהל — נשאו את ראשו מעליו. ההמון הביט על הדבר הזה בקרת רוח, כי משפט מות היה בעת ההיא לחזון נפרץ.

אחרי שמונה שנים מלא את מקום הרופא ליאון בבית הכלא אסיר אחר, הוא הצעיר דמיטרי, בן יורש העצר, אשר זקנו הפקידהו מראש למלוך תחתיו אחרי מותו ואשר מסר אח"כ את כסא המלוכה להנסיך וואסיל בן סאפי פאלעאלוג.

ובבית סוהר אחר נעצרה הילני הנוגה והשוממה, אם האסיר הצעיר ואלמנת יורש העצר הנקטף בלא עת.

י. פינטשעווסקי.